

บทที่ 7

การเปรียบเทียบแนวทางความคุ้มครองลวดลายผ้าไหมตาม สนธิสัญญาลิขสิทธิ์ของ WIPO กับกฎหมายลิขสิทธิ์ไทย และกฎหมายลิขสิทธิ์ต่างประเทศ

สืบเนื่องจากประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ ซึ่งผลิตผ้าไหมเป็นสินค้าส่งออกต่างมีกฎหมายลิขสิทธิ์ภายในประเทศตนที่มีเอกลักษณ์ ภายใต้แนวความคิดการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ตามสนธิสัญญาระหว่างประเทศ ทำให้โครงสร้างกฎหมายลิขสิทธิ์ของทุกประเทศมีส่วนคล้ายคลึงกัน และทุกประเทศต่างมีพัฒนาการด้านกฎหมายลิขสิทธิ์สอดคล้องกับปรัชญาแนวความคิดตามสนธิสัญญาระหว่างประเทศมาเป็นลำดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสนธิสัญญากรุงเบอร์ลินและสนธิสัญญาลิขสิทธิ์ขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) นับเป็นสนธิสัญญาที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ ทั่วโลก จนทำให้ทุกประเทศบนโลกต่างแก้ไขปรับปรุงกฎหมายลิขสิทธิ์ เพื่อให้กฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศตนเองสอดคล้องกับสนธิสัญญาดังกล่าว ดังนั้นการศึกษาเปรียบเทียบแนวทางความคุ้มครองลวดลายผ้าไหมในบทนี้จึงเป็นศึกษาถึงความคุ้มครองตามหลักเกณฑ์มาตรฐานระหว่างประเทศ และศึกษาเปรียบเทียบแนวทางความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศไทยกับต่างประเทศ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

7.1 วิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบความคุ้มครองกฎหมายลิขสิทธิ์ไทยตามหลักเกณฑ์มาตรฐานระหว่างประเทศ

ท่ามกลางมาตรฐานระหว่างประเทศด้านกฎหมายลิขสิทธิ์ สนธิสัญญากรุงเบอร์ลินและสนธิสัญญาลิขสิทธิ์ขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) นับเป็นกรอบความตกลงระหว่างประเทศที่มีความสำคัญต่อกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศต่าง ๆ โดยสนธิสัญญาทั้งสองฉบับนี้มีผลต่อการแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ ทั่วโลก ด้วยเหตุนี้การวิเคราะห์มาตรฐานความคุ้มครองตามสนธิสัญญากรุงเบอร์ลินและสนธิสัญญาลิขสิทธิ์ขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ที่มีต่องานออกแบบลวดลายผ้าไหมและลวดลายผ้าไหมจึงเป็นเรื่องสำคัญ ซึ่งในหัวข้อนี้จะได้นำเสนอการศึกษาเปรียบเทียบตามสนธิสัญญากรุงเบอร์ลินและสนธิสัญญาลิขสิทธิ์ขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) กับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ตามกฎหมายไทยตามลำดับ

7.1.1 สนธิสัญญากรุงเบอร์ลิน

สำหรับงานออกแบบลวดลายของผ้าไหม และลวดลายของผ้าไหมในทางอุตสาหกรรม นั้น ปัจจุบันงานทั้งสองส่วนเกี่ยวข้องกับสนธิสัญญากรุงเบอร์ลิน 2 ฉบับ คือ สนธิสัญญากรุงเบอร์ลินฉบับแก้ไข ณ กรุงเบอร์ลิน ค.ศ.1908 และสนธิสัญญากรุงเบอร์ลิน ฉบับแก้ไข ค.ศ.1971 ซึ่งวางมาตรฐานความคุ้มครองไว้ดังนี้

1. มาตรฐานความคุ้มครองงานออกแบบอุตสาหกรรม ตามสนธิสัญญากรุงเบอร์ลินฉบับแก้ไข ณ กรุงเบอร์ลิน ค.ศ.1908 ที่ประชุมประเทศสมาชิกต่างยอมรับแล้วว่า สนธิสัญญากรุงเบอร์ลินมอบความคุ้มครองแก่งานวรรณกรรมและศิลปกรรม และเพื่อการขยายคุ้มครองแก่อุตสาหกรรมงานออกแบบประเภทต่าง ๆ สนธิสัญญากรุงเบอร์ลินฉบับปี ค.ศ.1908 ข้อ 2 วรรค 4 จึงขยายคำจำกัดความคำว่า “งานวรรณกรรมและศิลปกรรม” ให้หมายความรวมถึงงานศิลปะประยุกต์ทางอุตสาหกรรม (works of apply to industrial) ซึ่งงานออกแบบก็ถือเป็นส่วนหนึ่งของงานศิลปะประยุกต์ทางอุตสาหกรรมด้วย

2. มาตรฐานความคุ้มครองลวดลายบนผืนผ้าไหมทางอุตสาหกรรม ตามสนธิสัญญากรุงเบอร์ลินฉบับแก้ไข ณ กรุงเบอร์ลิน ค.ศ.1908 และสนธิสัญญากรุงเบอร์ลิน ฉบับแก้ไข ณ กรุงปารีส ค.ศ.1971 ทำให้งานศิลปะประยุกต์ทางอุตสาหกรรมทุกประเภทตามข้อ ข้อ 2 วรรค 4 ในสนธิสัญญากรุงเบอร์ลินฉบับแก้ไข ณ กรุงเบอร์ลิน ค.ศ.1908 ไม่จำกัดรูปแบบและวิธีการผลิต ดังที่ตามข้อ 2 (1) สนธิสัญญากรุงเบอร์ลิน ฉบับแก้ไข ณ กรุงปารีส ค.ศ.1971 ได้กำหนดไว้ ส่งผลให้ลวดลายบนผืนผ้าไหมของภาคอุตสาหกรรมจึงมีฐานะเป็นงานศิลปะประเภทศิลปะประยุกต์ โดยผู้ผลิตสามารถเลือกใช้วิธีการใด ๆ ก็ตาม เพื่อการผลิตผืนผ้าไหมที่มีลวดลายสวยงาม

นอกจากนี้ตามข้อ 2 (7) สนธิสัญญากรุงเบอร์ลิน ฉบับแก้ไข ณ กรุงปารีส ค.ศ.1971¹ ยังระบุด้วยว่า ประเทศภาคีสมาชิกสามารถใช้ดุลพินิจว่า ประเทศภาคีสมาชิกจะออกกฎหมายภายในคุ้มครองงานศิลปะประยุกต์และงานออกแบบทางอุตสาหกรรมและงานหุ่นจำลอง (model) เป็น

¹ BERNE CONVENTION FOR THE PROTECTION OF LITERARY AND ARTISTIC WORKS (Paris Text 1971) Article 2 ...

(7) Subject to the provisions of Article 7(4) of this Convention, it shall be a matter for legislation in the countries of the Union to determine the extent of the application of their laws to works of applied art and industrial designs and models, as well as the conditions under which such works, designs and models shall be protected. Works protected in the country of origin solely as designs and models shall be entitled in another country of the Union only to such special protection as is granted in that country to designs and models; however, if no such special protection is granted in that country, such works shall be protected as artistic works.

พิเศษได้ แต่ถ้าประเทศภาคีสมาชิกมิได้มีการออกกฎหมายภายในแล้ว ความคุ้มครองแก่ งานศิลปประยุกต์และงานออกแบบทางอุตสาหกรรมและงานหุ่นจำลอง (model) ต้องได้รับความ คุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์

ด้วยเหตุนี้นับแต่ปี ค.ศ.1971 เป็นต้นมา ผลจากสนธิสัญญากรุงเบอร์ลินทั้งสองฉบับ ทำให้ บรรดาประเทศสมาชิกสนธิสัญญากรุงเบอร์ลินได้ให้ความคุ้มครองแก่งานศิลปประยุกต์และงาน ออกแบบใน 2 รูปแบบด้วยกัน คือ

รูปแบบแรก ความคุ้มครองแก่งานศิลปประยุกต์และงานออกแบบอยู่ในรูปกฎหมาย ลิขสิทธิ์ ดังเช่นประเทศไทย ประเทศสาธารณรัฐคองโก เวียดนาม ฯลฯ ได้ใช้ระบบนี้อยู่

รูปแบบที่สอง ความคุ้มครองแก่งานศิลปประยุกต์และงานออกแบบถูกแยกเป็นกฎหมาย พิเศษ อันได้แก่ กฎหมายการออกแบบ (Design Act) เช่นประเทศญี่ปุ่น ประเทศอินเดีย เป็นต้น

ดังนั้นสำหรับงานออกแบบลวดลายผ้าไหมและลวดลายผ้าไหมที่สร้างขึ้นใหม่ใน ภาคอุตสาหกรรม งานทั้งสองประเภทจึงชอบได้รับการปกป้องคุ้มครองตามสนธิสัญญากรุงเบอร์ลิน โดยประเทศสมาชิกมีสิทธิเลือกรูปแบบกฎหมายภายในของตน เพื่อการปกป้องคุ้มครองงานทั้ง สองประเภท

สำหรับมาตรฐานความคุ้มครองงานออกแบบลวดลายผ้าไหมและลวดลายบนผืนผ้าไหม ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศไทยนั้น ปรากฏข้อเท็จจริงว่า แม้ว่าประเทศไทยเป็นภาคีสัญญา กรุงเบอร์ลินก็ตาม แต่หากพิจารณาโครงสร้างพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 กับมาตรฐานตาม สนธิสัญญากรุงเบอร์ลินแล้ว บทบัญญัติกฎหมายลิขสิทธิ์ไทยมีมาตรการคุ้มครองงานออกแบบ ลวดลายผ้าไหม และลวดลายบนผืนผ้าไหมดังนี้

- 1) มาตรฐานความคุ้มครองงานออกแบบตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537
- 2) มาตรฐานความคุ้มครองลวดลายบนผืนผ้าไหมตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537

1) มาตรฐานความคุ้มครองงานออกแบบตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ใน ฐานะที่ประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิกสนธิสัญญากรุงเบอร์ลิน และเมื่อสนธิสัญญากรุงเบอร์ลิน ฉบับ แก่ไข ค.ศ.1908 กำหนดให้ประเทศสมาชิกต้องคุ้มครองงานออกแบบทางอุตสาหกรรม ส่งผลต่อ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ไทย พ.ศ.2537 ที่จะต้องถือว่า งานออกแบบทางอุตสาหกรรมเป็นงานอันมี ลิขสิทธิ์

แต่อย่างไรก็ตามการศึกษาพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 พบว่า ปัจจุบันประเทศ ไทยยังมีได้มีบทบัญญัติใดซึ่งกำหนดว่า งานออกแบบทางอุตสาหกรรมเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ และ มาตรา 6 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ได้กำหนดงานอันมีลิขสิทธิ์ไว้เพียง 9 ประเภท คือ งาน วรรณกรรม งานนาฏกรรม งานศิลปกรรม งานดนตรีกรรม งานโสตทัศนวัสดุ งานภาพยนตร์

งานสิ่งบันทึกเสียง งานแพร่เสียงแพร่ภาพ และงานอื่นใดในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์ หรือแผนกศิลปะ

ในขณะที่เดียวกันพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์กลับมีบทจำกัดความคำว่า “งานศิลปะประยุกต์” ไว้ว่า งานศิลปะประยุกต์เป็นงานศิลปะประเภทหนึ่ง ดังปรากฏความตามมาตรา 4 (7) พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ดังนี้

มาตรา 4 (7) งานศิลปะประยุกต์ ได้แก่ งานที่นำเอางานตาม (1) ถึง (6) อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างรวมกันไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น นอกเหนือจากการชื่นชมในคุณค่าของตัวงาน ดังกล่าวนั้น เช่น นำไปใช้สอย นำไปตกแต่งวัสดุหรือสิ่งของอันเป็นเครื่องใช้ หรือนำไปใช้เพื่อประโยชน์ทางการค้า

ด้วยเหตุนี้ส่งผลให้นักวิชาการไทยมีแนวความคิดเกี่ยวกับความคุ้มครองงานออกแบบทางอุตสาหกรรมแยกเป็น 2 แนวความคิด คือ

แนวความคิดแรก งานออกแบบทางอุตสาหกรรมไม่ถือเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ เพราะงานออกแบบสินค้าและบรรจุภัณฑ์ไม่ใช่งานศิลปะตามความหมายของพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 แม้ว่ามาตรา 4 วรรค 6 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 บัญญัติว่า “ทั้งนี้ไม่ว่างานตาม (1) ถึง (7) จะมีคุณค่าทางศิลปะหรือไม่ และให้หมายความรวมถึงภาพถ่ายและแผนผังของงานดังกล่าวด้วย” ก็ตาม ข้อความตามบทบัญญัติดังกล่าวมีผลเพียงว่า เฉพาะงานศิลปะเท่านั้น กฎหมายลิขสิทธิ์ไทยมอบความคุ้มครองให้ ทั้งนี้ไม่คำนึงถึงว่า งานศิลปะดังกล่าวมีคุณค่าด้านศิลปะมากหรือน้อยเพียงใด แต่งานออกแบบทางอุตสาหกรรมคือผลิตภัณฑ์ ซึ่งมีจุดประสงค์สำคัญอันได้แก่ประโยชน์เชิงพาณิชย์หาใช้การชื่นชมคุณค่าทางศิลปะ ประกอบกับจุดประสงค์ของกฎหมายลิขสิทธิ์แตกต่างจากกฎหมายสิทธิบัตรและการออกแบบ กล่าวคือกฎหมายลิขสิทธิ์มุ่งคุ้มครองผลผลิตจากความคิดของมนุษย์ แต่กฎหมายสิทธิบัตรและการออกแบบผลิตภัณฑ์มุ่งคุ้มครองผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของผู้ผลิต ด้วยเหตุนี้กฎหมายสิทธิบัตรและการออกแบบผลิตภัณฑ์จึงมีหลักกฎหมายเรื่องการผลิตสินค้าเลียนแบบ หากสังคมหรือประเทศตกอยู่ในภาวะขาดแคลนหรือสงคราม โดยการกระทำเช่นนี้ไม่ถือว่าละเมิดสิทธิบัตรหรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ แต่กฎหมายลิขสิทธิ์ไม่มีหลักกฎหมายเรื่องดังกล่าว ดังนั้นหากถือว่างานออกแบบผลิตภัณฑ์เป็นงานอันมีลิขสิทธิ์แล้ว ยามใดประเทศหรือสังคมตกอยู่ในภาวะคับขัน การผลิตสินค้าเลียนแบบโดยชอบด้วยกฎหมายลิขสิทธิ์ก็ไม่อาจกระทำได้ เพราะกฎหมายลิขสิทธิ์มิได้มีหลักกฎหมายเรื่องดังกล่าวอยู่

แนวความคิดที่สอง งานออกแบบผลิตภัณฑ์อาจได้รับความคุ้มครองทั้งตามกฎหมายลิขสิทธิ์และกฎหมายสิทธิบัตรได้ โดยนักวิชาการกลุ่มนี้มีความเห็นว่า งานออกแบบผลิตภัณฑ์

ส่วนใหญ่สามารถตีความได้ว่างานศิลปประยุกต์ได้ทั้งสิ้น เพราะความหมายของคำว่า “ศิลปประยุกต์” ตามมาตรา 4 (7) พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 แล้ว ย่อมครอบคลุมถึงงานออกแบบได้ด้วย และงานออกแบบถือเป็นงานศิลปะรูปแบบหนึ่ง ซึ่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ก็ไม่ได้มีบทบัญญัติห้ามว่า งานออกแบบไม่ถือเป็นงานศิลปประยุกต์ ดังนั้นงานออกแบบทางอุตสาหกรรมจึงอาจนับเป็นงานศิลปประยุกต์ได้²

สำหรับแนวความคิดของศาลไทย ปัจจุบันศาลไทยได้ยอมรับว่า งานออกแบบเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ประเภทศิลปประยุกต์ ทั้งนี้ปรากฏความตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6379/2537 ที่มีเนื้อหาสำคัญ คืองานออกแบบปกกาวย่อมเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ตามกฎหมายไทย แม้ว่างานออกแบบปกกาวยังได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตรก็ตาม

ดังนั้นผู้วิจัยเองจึงมีความเห็นเช่นเดียวกับนักวิชาการกลุ่มที่สองและศาลไทย ว่า งานออกแบบคืองานอันมีลิขสิทธิ์ประเภทศิลปประยุกต์ และงานออกแบบลวดลายผ้าไหมก็นับเป็นงานออกแบบชนิดหนึ่ง โดยงานออกแบบลวดลายของผ้าไหมเป็นทั้งงานศิลปะและงานออกแบบผลิตภัณฑ์ งานออกแบบลวดลายผ้าไหมจึงได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ไทย พร้อมกับงานออกแบบลวดลายผ้าไหมก็อาจได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตร

2) มาตรฐานความคุ้มครองลวดลายบนผืนผ้าไหมตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ในฐานะที่ลวดลายบนผืนผ้าไหมของภาคอุตสาหกรรมมีอยู่ 2 จำพวก ด้วยเหตุนี้ในพิจารณาว่า ลวดลายบนผืนผ้าไหมที่พึงได้รับความคุ้มครองตามสนธิสัญญากรุงเบอร์ลินจึงแยกเป็น 2 กรณีด้วยกัน ดังนี้

กรณีแรก ลวดลายโบราณบนผืนผ้าไหมซึ่งชาวบ้านแต่ละท้องถิ่นผลิตขึ้น

กรณีที่สอง ลวดลายที่ผู้ผลิตภาคอุตสาหกรรมผ้าไหมได้สร้างขึ้นใหม่

กรณีแรก ลวดลายโบราณบนผืนผ้าไหมซึ่งชาวบ้านแต่ละท้องถิ่นผลิตขึ้น จากการศึกษาสนธิสัญญากรุงเบอร์ลิน ไม่ปรากฏแนวความคิดเรื่องการคุ้มครองลวดลายโบราณบนผืนผ้าไหมแต่อย่างใด ทั้งนี้ไม่ว่าในแง่ลวดลายดังกล่าวเป็นงานด้านวัฒนธรรมหรือศิลปะพื้นบ้าน ประกอบกับจุดประสงค์ของสนธิสัญญากรุงเบอร์ลิน ได้แก่การคุ้มครองงานในแผนกวรรณกรรมและศิลปกรรมเป็นสำคัญ โดยงานเหล่านี้ต้องเป็นงานที่มีตัวผู้ทรงสิทธิอยู่ และงานเหล่านี้คืองานสร้างสรรค์ขึ้นจากความคิดริเริ่ม (original) ของผู้สร้างสรรค์ แต่ลวดลายโบราณบนผืนผ้าไหมขาดคุณสมบัติ

² สิทธิชัย สุวรรณผลพ. การคุ้มครองงานออกแบบอุตสาหกรรมตามกฎหมายลิขสิทธิ์และสิทธิบัตร ศึกษาเฉพาะกรณีงานออกแบบแฟชั่นเสื้อผ้า. สาขากฎหมายธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2541, น.90-92

เหล่านี้ ไม่ว่าตัวผู้ทรงสิทธิที่ไม่มีตัวตนชัดเจน หรือไม่ทราบปีที่เกิดงานสร้างสรรค์ เป็นต้น ปัญหาการขาดองค์ประกอบเหล่านี้จึงส่งผลร้ายแก่งานลวดลายโบราณของผ้าไหม ทำให้สนธิสัญญากรุงเบอร์ลินไม่อาจมอบความคุ้มครองลิขสิทธิ์แก่งานลวดลายโบราณบนผืนผ้าไหมได้

กรณีที่สอง ลวดลายที่ผู้ผลิตภาคอุตสาหกรรมผ้าไหมได้สร้างขึ้นใหม่ สำหรับลวดลายบนผืนผ้าไหมที่ภาคอุตสาหกรรมผลิตขึ้นนั้น ผ้าไหมที่มีลวดลายที่ถูกสร้างขึ้นใหม่เหล่านี้ย่อมมีฐานะเป็นทั้งงานศิลปะและงานออกแบบผลิตภัณฑ์ ด้วยเหตุนี้ในทางวิชาการแล้วลวดลายผ้าไหมที่ภาคอุตสาหกรรมสร้างขึ้นใหม่เหล่านี้ย่อมมีฐานะเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ประเภทศิลปะประยุกต์

ในขณะที่เดียวกันการที่ประเทศไทยประเทศไทยได้ยอมรับพันธะกรณีตามสนธิสัญญาสนธิสัญญากรุงเบอร์ลินฉบับแก้ไข ณ กรุงปารีส ค.ศ.1971 ทำให้นับแต่ปี พ.ศ.2537 เป็นต้นมาประเทศไทยจึงมีพันธะกรณีต้องคุ้มครองงานออกศิลปะของภาคอุตสาหกรรม ดังที่สนธิสัญญากรุงเบอร์ลิน ฉบับปี ค.ศ.1971 ข้อ 2 บัญญัติไว้ว่า

The Berne Convention (Paris Text--July 24, 1971)

Article 2

(1) The expression "**literary and artistic works**" shall include every production in the literary, scientific and artistic domain, whatever may be the mode or form of its expression, such as books, pamphlets and other writings; lectures, addresses, sermons and other works of the same nature; dramatic or dramatic-musical works; choreographic works and entertainments in dumb show; musical compositions with or without words; cinematographic works to which are assimilated works expressed by a process analogous to cinematography; **works of drawing, painting, architecture, sculpture, engraving and lithography**; photographic works to which are assimilated works expressed by a process analogous to photography; works of applied art; illustrations, maps, plans, sketches and three-dimensional works relative to geography, topography, architecture or science.

ด้วยการขยายความคุ้มครองลิขสิทธิ์ตามข้อ 2 สนธิสัญญากรุงเบอร์ลิน ค.ศ.1971 ข้างต้น งานวรรณกรรมและศิลปกรรมได้ถูกขยายความคุ้มครองอย่างกว้างขวาง โดยตามข้อ 2 ได้กำหนดว่า งานวรรณกรรมและศิลปกรรมอาจสร้างขึ้นด้วยวิธีการ (mode) หรือรูปแบบ (form) ของการแสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การวาด การพิมพ์ การออกแบบสิ่งปลูกสร้าง การปั้น การแกะสลัก การพิมพ์หิน เป็นต้น ทั้งนี้งานศิลปกรรมอาจถูกสร้างขึ้นด้วยวิธีการอื่น ๆ นอกจากนี้ก็ไม่ได้ เพราะสนธิสัญญากรุงเบอร์ลิน ค.ศ.1971 ไม่ได้มีข้อห้ามเรื่องวิธีการสร้างงานศิลปกรรมแต่อย่างใด

ผลแห่งสนธิสัญญากรุงเบอร์ลิน ค.ศ.1971 ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคสมาชิกอยู่ ทำให้การแก้ไขพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2521 ในประเทศไทยจึงเกิดขึ้น โดยการแก้ไขครั้งนี้ประเทศไทยได้เพิ่มรายละเอียดของงานอันมีลิขสิทธิ์มากขึ้น เช่น งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์เป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ประเภทงานวรรณกรรม เป็นต้น

ในส่วนของงานศิลปกรรมตามมาตรา 4 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ได้เพิ่มงานศิลปประยุกต์เข้ามา และงานศิลปประยุกต์ย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ โดยตามมาตรา 4 (7) พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ได้กำหนดคำนิยามคำว่า “งานศิลปประยุกต์” ไว้ว่า

มาตรา 4 (7) งานศิลปประยุกต์ ได้แก่ งานที่นำเอางานตาม (1) ถึง (6) ใดๆอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกันไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น นอกเหนือจากการชื่นชมในคุณค่าของตัวงานดังกล่าว นั้น เช่น นำไปใช้สอย นำไปตกแต่งวัสดุหรือสิ่งของอันเป็นเครื่องใช้ หรือนำไปใช้เพื่อประโยชน์ทางการค้า

ดังนี้มีผลให้กฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศไทย งานศิลปประยุกต์ย่อมหมายถึงการสร้างงานศิลปะ โดยผู้สร้างสรรค์พึงใช้วิธีการสร้างงานศิลปะตามมาตรา 4 (1) ถึง (6) อันได้แก่

(1) งานจิตรกรรม ได้แก่ งานสร้างสรรค์รูปทรงที่ประกอบด้วยเส้น แสง สี หรือสิ่งอื่น ใดๆอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกัน ลงบนวัสดุอย่างเดียวหรือหลายอย่าง

(2) งานประติมากรรม ได้แก่ งานสร้างสรรค์รูปทรงที่เกี่ยวกับปริมาตรที่สัมผัสและจับต้องได้

(3) งานภาพพิมพ์ ได้แก่ งานสร้างสรรค์ภาพด้วยกรรมวิธีทางการพิมพ์ และหมายความรวมถึงแม่พิมพ์หรือแบบพิมพ์ที่ใช้ในการพิมพ์ด้วย

(4) งานสถาปัตยกรรม ได้แก่ งานออกแบบอาคารหรือสิ่งปลูกสร้าง งานออกแบบตกแต่งภายในหรือภายนอก ตลอดจนบริเวณของอาคารหรือสิ่งปลูกสร้าง หรือการสร้างสรรค์หุ่นจำลองของอาคารหรือสิ่งปลูกสร้าง

(5) งานภาพถ่าย ได้แก่ งานสร้างสรรค์ภาพที่เกิดจากการใช้เครื่องมือบันทึกภาพโดยให้แสงผ่านเลนส์ไปยังฟิล์มหรือกระจก และล้างด้วยน้ำยาซึ่งมีสูตรเฉพาะ หรือด้วยกรรมวิธีใด ๆ อันทำให้เกิดภาพขึ้น หรือการบันทึกภาพโดยเครื่องมือหรือวิธีการอย่างอื่น

(6) งานภาพประกอบ แผนที่ โครงสร้าง ภาพร่าง หรืองานสร้างสรรค์รูปทรงสามมิติอันเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ภูมิประเทศ หรือวิทยาศาสตร์

จากบทบัญญัติมาตรา 4 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ข้างต้น การสร้างงานศิลปประยุกต์ในประเทศไทยจึงมีขอบเขตจำกัด กล่าวคือหากผู้สร้างสรรค์มิได้ใช้วิธีการเช่น

จิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ สถาปัตยกรรม ภาพถ่าย หรือภาพประกอบ เป็นต้น งานศิลปะที่สร้างขึ้นก็ไม่อาจถือเป็นงานศิลปะประยุกต์ได้

ด้วยเหตุนี้ลวดลายผ้าไหมที่ภาคอุตสาหกรรมผลิตขึ้นใหม่จึงไม่แน่ว่า ลวดลายเหล่านั้นจะได้รับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ประเภทศิลปะประยุกต์ หากผู้ผลิตมิได้ใช้กรรมวิธีการผลิตดังที่มาตรา 4 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 กำหนดไว้ ผู้ผลิตก็จะมิได้รับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ โดยอาจสรุปได้ ลวดลายบนผืนผ้าไหมที่อาจได้รับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ คือ

งานผ้าบาติก คือ งานศิลปะประยุกต์ เพราะลวดลายบนผืนผ้าเกิดจากกรรมวิธีการเขียนด้วยปากกาความร้อนหรือวาดด้วยสี ซึ่งวิธีการดังกล่าวเป็นวิธีการสร้างงานจิตรกรรม

งานผ้าพิมพ์ลาย คือ งานศิลปะประยุกต์ เพราะลวดลายบนผืนผ้าเกิดจากกรรมวิธีการพิมพ์ด้วยแรงงานมนุษย์หรือเครื่องจักร ซึ่งวิธีการดังกล่าวเป็นวิธีการสร้างงานภาพพิมพ์

นอกจากนี้กรรมวิธีสร้างลวดลายอื่น ๆ เช่น การปัก การทอ กรรมวิธีเหล่านี้หาใช้กรรมวิธีสร้างงานศิลปะประยุกต์ตามมาตรา 4 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ทำให้ลวดลายผ้าไหมที่ใช้วิธีการปักและการทอไม่ใช่งานอันมีลิขสิทธิ์ตามกฎหมายไทย

ด้านกรรมวิธีสร้างลวดลายของผ้าไหมสุรินทร์และผ้าไหมทั่วประเทศไทย จากการศึกษาพบว่า ช่างทอผ้าไหมไทยมีวิธีการสร้างลวดลายบนผืนผ้าแยกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่

(1) วิธีการทอลวดลายพร้อม ๆ กับการทอผ้าไหม ซึ่งวิธีการทอผ้าลวดลายเช่นนี้หาใช้วิธีการสร้างงานศิลปะตามมาตรา 4 (1) – (6) บัญญัติไม่ ทำให้ลวดลายผ้าไหมที่เกิดจากวิธีการทอจึงไม่อาจได้รับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ตามกฎหมายไทย

(2) วิธีการพิมพ์ลาย โดยช่างได้นำผ้าไหมสีพื้น (ผ้าไหมสีมีเพียงสีเดียว) มาพิมพ์ลาย และวิธีการพิมพ์ลวดลายเช่นนี้คือวิธีการสร้างงานศิลปะตามมาตรา 4 (3) คำจำกัดความคำว่า “ศิลปะกรรม” ทำให้ผ้าไหมพิมพ์ลายดังกล่าวเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ประเภทศิลปะประยุกต์

ดังนั้นลวดลายบนผืนผ้าไหมไทยที่ภาคอุตสาหกรรมสร้างขึ้นใหม่เหล่านี้จึงได้รับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ ในฐานะที่ลวดลายบนผืนผ้าไหมดังกล่าวเป็นงานศิลปะประยุกต์ หากผู้ผลิตผ้าไหมพึงใช้วิธีการสร้างงานศิลปะตามมาตรา 4 (1) ถึง (6) คำจำกัดความคำว่า “ศิลปะกรรม” พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 กำหนดไว้ ทำให้ผ้าไหมพิมพ์ลวดลายเท่านั้นที่มีลิขสิทธิ์ ส่วนลวดลายผ้าไหมจากวิธีการทอไม่อาจได้รับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ได้

7.1.2 สนธิสัญญาลิขสิทธิ์ขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO)

ภายใต้สนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกว่าด้วยลิขสิทธิ์ 1996 (The WIPO Copyrights Treaty, 1996) ทำให้สนธิสัญญากรุงเบอร์ลินและสนธิสัญญาว่าด้วยความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์และสิทธิบัตรต่างเข้าอยู่ภายใต้การกำกับดูแลขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก

ทั้งสิ้น และนับแต่ปี ค.ศ.1996 เป็นต้นมาองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกได้ขยายความคุ้มครองไปยังงานด้านศิลปวัฒนธรรม งานด้านการออกแบบต่าง ๆ มากมาย จนถึงปัจจุบันการออกแบบลวดลายผ้าไหมของภาคอุตสาหกรรม ลวดลายผ้าไหมของภาคอุตสาหกรรมและชาวบ้านแต่ละชุมชนอาจได้รับการปกป้องจากองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ดังนี้

1. มาตรฐานความคุ้มครองงานออกแบบลวดลายผ้าไหมในทางอุตสาหกรรม
2. มาตรฐานความคุ้มครองลวดลายของผ้าไหม

1. มาตรฐานความคุ้มครองงานออกแบบลวดลายผ้าไหมในทางอุตสาหกรรม ด้วยผลของบทบัญญัติข้อ 3 สนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกว่าด้วยลิขสิทธิ์ 1996 (The WIPO Copyrights Treaty, 1996) ซึ่งบัญญัติให้ สนธิสัญญากรุงเบอร์ลินทุกฉบับถูกนำมาเป็นส่วนหนึ่งของสนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกว่าด้วยลิขสิทธิ์ 1996 (The WIPO Copyrights Treaty, 1996) งานออกแบบทางอุตสาหกรรมทุกประเภทจึงกลายเป็นงานที่ได้รับการปกป้องตามที่สนธิสัญญากรุงเบอร์ลินฉบับแก้ไข ณ กรุงเบอร์ลิน ค.ศ.1908 ระบุไว้ โดยงานออกแบบลวดลายผ้าไหมของภาคอุตสาหกรรมมีฐานะเป็นงานศิลปประยุกต์ และประเทศสมาชิกมีสิทธิเลือกสร้างกฎหมายภายใน เพื่อการคุ้มครองงานออกแบบโดยเฉพาะ เช่น กฎหมายการออกแบบหรือกฎหมายสิทธิบัตร เป็นต้น แต่หากประเทศสมาชิกได้ตรากฎหมายคุ้มครองงานออกแบบโดยเฉพาะแล้ว ตามบทบัญญัติข้อ 3 สนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกว่าด้วยลิขสิทธิ์ 1996 (The WIPO Copyrights Treaty, 1996) กำหนดว่า ความคุ้มครองงานออกแบบทางอุตสาหกรรมย่อมได้รับการปกป้องตามกฎหมายลิขสิทธิ์

2 มาตรฐานความคุ้มครองลวดลายผ้าไหม สืบเนื่องจากงานผ้าไหมมีจุดกำเนิดจากงานหัตถกรรมพื้นบ้านของชุมชนต่าง ๆ และงานผ้าไหมจึงได้พัฒนาการมาสู่ภาคการผลิตแบบอุตสาหกรรมเช่นในปัจจุบัน ส่งผลให้ลวดลายของผ้าไหมจึงมีพัฒนาการที่ยาวนาน และจากการศึกษาลวดลายผ้าไหมจึงแยกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ซึ่งแต่ละกลุ่มมีมาตรฐานความคุ้มครองตามกรอบของสนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกว่าด้วยลิขสิทธิ์ 1996 (The WIPO Copyrights Treaty, 1996) ที่มีความแตกต่างกัน ดังนี้

- 1) มาตรฐานความคุ้มครองลวดลายผ้าไหมโบราณ
- 2) มาตรฐานความคุ้มครองลวดลายผ้าไหมที่สร้างขึ้นใหม่ในทางอุตสาหกรรม

1) มาตรฐานความคุ้มครองลวดลายผ้าไหมโบราณ แม้ว่าสนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกว่าด้วยลิขสิทธิ์ 1996 (The WIPO Copyrights Treaty, 1996) จะมิได้กำหนดความคุ้มครองในด้านศิลปะวัฒนธรรมก็ตาม แต่ภายใต้แนวความคิดของที่ประชุมคณะทำงาน GRTKF ขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) บรรดาประเทศสมาชิกใน

ภาคพื้นทวีปเอเชียและแอฟริกาต่างต้องการขยายความคุ้มครองแก่งานด้านศิลปวัฒนธรรมของประเทศสมาชิก จนถึงปัจจุบันการดำเนินการดังกล่าวยังคงดำเนินต่อไป ในหัวข้อนี้จึงขอเสนอกรอบคำจำกัดคำว่า “ศิลปะพื้นบ้าน” (folklore) และคำว่า “องค์ความรู้ด้านประเพณี” (traditional knowledge) รวมทั้งคำว่า “การแสดงออกซึ่งวัฒนธรรมของชนพื้นเมือง” (cultural expressions of indigenous people) และมาตรฐานความคุ้มครองลวดลายผ้าไหมโบราณของจังหวัดสุรินทร์และของประเทศไทยตามกรอบร่างข้อตกลงการคุ้มครองการแสดงออกของศิลปะและวัฒนธรรมหรือการแสดงออกซึ่งศิลปะพื้นบ้าน (WIPO Intergovernmental Committee’s draft provisions for protection of ‘traditional cultural expressions’ or ‘expressions of folklore’) ต่อไปตามลำดับ

สืบเนื่องจากความสับสนในการใช้ถ้อยคำ 3 คำเกี่ยวกับความคุ้มครองงานด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณี คือ

1. คำว่า “ศิลปะพื้นบ้าน” (folklore)
2. คำว่า “องค์ความรู้ด้านประเพณี” (traditional knowledge)
3. คำว่า “การแสดงออกซึ่งวัฒนธรรมของชนพื้นเมือง” (cultural expressions of indigenous people)

ส่งผลให้กลไกการทำงานของคณะทำงาน GRTKF ขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) เป็นไปอย่างล่าช้า แต่อย่างไรก็ตามปัจจุบันอุปสรรคดังกล่าวได้ยุติลง โดยที่ประชุมคณะทำงาน GRTKF ขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ได้ถือเอา คำว่า “ศิลปะพื้นบ้าน” (folklore) เป็นคำที่มีความหมายอยู่ในถ้อยคำ 2 คำ คือ คำว่า “องค์ความรู้ด้านประเพณี” (traditional knowledge) และคำว่า “การแสดงออกซึ่งวัฒนธรรมของชนพื้นเมือง” (cultural expressions of indigenous people) ทำให้ความนิยมการใช้คำว่า “ศิลปะพื้นบ้าน” (folklore) จึงค่อย ๆ เลือนหายไป และที่ประชุมคณะทำงาน GRTKF ขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ได้ใช้พยายามสร้างคำที่มีความหมายครอบคลุมถึงงานศิลปวัฒนธรรมที่ดีที่สุด

จนกระทั่งปัจจุบันคณะทำงาน GRTKF ขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) จึงได้บัญญัติศัพท์สองคำ เพื่อการปกป้องงานด้านศิลปวัฒนธรรมตามระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา คือ คำว่า “traditional cultural expressions” หรือ “expressions of folklore” พร้อม ๆ กับการยกร่างข้อตกลงการคุ้มครองการแสดงออกของศิลปะและวัฒนธรรมหรือการแสดงออกซึ่งศิลปะพื้นบ้าน (WIPO Intergovernmental Committee’s draft provisions for protection of ‘traditional cultural expressions’ or ‘expressions of folklore’) ขึ้น เพื่อวางกรอบแนวทางการใช้คำดังกล่าว ดังปรากฏตามข้อ 1 ร่างข้อตกลงการคุ้มครองการแสดงออกของศิลปะและวัฒนธรรม

หรือการแสดงออกซึ่งศิลปะพื้นบ้าน (WIPO Intergovernmental Committee's draft provisions for protection of 'traditional cultural expressions' or 'expressions of folklore) ดังนี้

Article 1 of WIPO Intergovernmental Committee's draft provisions for protection of 'traditional cultural expressions' or 'expressions of folklore' are:

(a) 'Traditional cultural expressions' or 'expressions of folklore' are any forms, whether tangible and intangible, in which traditional culture and knowledge are expressed, appear or are manifested, and comprise the following forms of expressions or combinations thereof:

(i) verbal expressions, such as: stories, epics, legends, poetry, riddles and other narratives; words, signs, names, and symbols;

(ii) musical expressions, such as, songs and instrumental music;

(iii) expressions by action, such as, dances, plays, ceremonies, rituals and other performances, whether or not reduced to a plays, ceremonies, rituals and other performances, whether or not reduced to a material form; and,

(iv) tangible expressions, such as, production of art, in particular, drawings, designs, paintings (including body-painting), carvings, sculptures, pottery, terracotta, mosaic, woodwork, metalware, jewellery, baskets, needlework, textiles, glassware, carpets, costumes; handicrafts; musical instruments; and architectural forms which are:

(aa) the products of creative intellectual activity, including individual and communal creativity;

(bb) characteristic of a community's cultural and social identity and cultural heritage; and

(cc) maintained, used or developed by such community, or by individuals having the right or responsibility to do so in accordance with the customary law and practices of that community.

(b) The specific choice of terms to denote the protected subject matter should be determined at the national and regional levels.²⁶

จากเนื้อหาของข้อ 1 ร่างข้อตกลงของคณะกรรมการองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) เพื่อการปกป้องการแสดงออกซึ่งศิลปวัฒนธรรม (traditional cultural expressions) หรือ

การแสดงออกของขนบธรรมเนียมของชาวบ้าน (expressions of folklore) โดยงานด้าน ศิลปวัฒนธรรมดังกล่าวจึงมีเนื้อหาครอบคลุมถึง

(a) การแสดงออกซึ่งศิลปวัฒนธรรม (traditional cultural expressions) หรือ การแสดงออกของขนบธรรมเนียมของชาวบ้าน (expressions of folklore) ไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบใด ๆ และไม่ว่ารูปแบบนั้นจะเป็นสิ่งที่สัมผัสได้ (tangible) หรือไม่อาจสัมผัสได้ (intangible) ทั้งนี้เพราะ ประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาเป็นการแสดงออกทางวัฒนธรรม ซึ่งการแสดงออกทาง ศิลปวัฒนธรรม (traditional cultural expressions) หรือ การแสดงออกของขนบธรรมเนียมของ ชาวบ้าน (expressions of folklore) ย่อมประกอบไปด้วยรูปแบบการแสดงหรือประกอบไปด้วย ลักษณะ ดังนี้

(i) การแสดงด้วยถ้อยคำ เช่น เรื่องเล่า วรรณคดี ตำนาน โศก ปริศนา หรือการเล่า เรื่องรูปแบบอื่น ๆ การร้อง ซื่อ และสัญลักษณ์ต่าง ๆ

(ii) การแสดงดนตรี เช่น เพลง และการประพันธ์ดนตรี

(iii) การแสดงออกซึ่งการกระทำ เช่น การเดินรำ งานพิธีการ งานพิธีกรรมทาง ศาสนา และการแสดงอื่น ๆ ทั้งนี้ไม่ว่าการเดินรำ งานพิธีการ งานพิธีกรรมทางศาสนาจะลดขนาด ลง หรือลดรูปแบบจากวัสดุที่ใช้จัดงานก็ตาม และ

(iv) การแสดงออกที่จับต้องได้ เช่น การผลิตงานศิลปะ ไม่ว่าจะด้วยวิธีการวาด การ ออกแบบ การพิมพ์ (รวมทั้งบอดีเฟนส์) การแกะ การปั้น การสร้างเครื่องปั้นดินเผา เครื่องปั้นดินเผาสีน้ำตาลแดง (terracotta)³ งานตกแต่งด้วยกระเบื้องโมเสก (mosaic) งานไม้ งาน เครื่องเหล็ก งานเครื่องประดับ การจักสานตระกร้า การเย็บปักถักร้อย (needlework) งานสิ่งทอ (textiles) งานเครื่องแก้ว (glassware) งานทอพรม (carpets) งานเครื่องแต่งกาย (costumes) งาน หัตถกรรม (handicrafts) อุปกรณ์เครื่องดนตรี (musical instruments) และรูปแบบสถาปัตยกรรมต่าง ๆ ซึ่งงานเหล่านี้ คือ

(aa) ผลผลิตจากกิจกรรมสร้างสรรค์ทางสติปัญญา ทั้งนี้ไม่ว่าจะเกิดจากความคิด สร้างสรรค์ของเอกชนหรือสังคม

(bb) ลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมทางสังคมซึ่งบ่งบอกถึงลักษณะของสังคม และมรดก ทางวัฒนธรรม และ

³ คำว่า Terra Cotta หรือ Terra Cotta (ภาษาอิตาลี คือ "ดินเผา" จาก cocta Latin Terra) หมายถึงเครื่องดินเผาและ ประติมากรรม ซึ่งงานเครื่องปั้นดินเผาและประติมากรรมจะมีสีแดง ไม่เคลือบมันเช่นงานเซรามิก

(cc) การชำระไว้ การใช้ หรือการพัฒนา โดยสังคมหรือเอกชนผู้มีสิทธิ หรือมีความรับผิดชอบที่สอดคล้องกับกฎหมายขนบธรรมเนียมประเพณีและการปฏิบัติของสังคม

(b) วิธีทางพิเศษเพื่อการปกป้องและคุ้มครองงานตามข้อ 1 ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักของร่างข้อตกลงฉบับนี้ เรื่องดังกล่าวจึงถูกบรรจุไว้ในในเวทีความตกลงระหว่างประเทศและภูมิภาคครั้งที่ 26 ต่อไป

จากคำจำกัดความข้างต้นคำว่า “ภูมิปัญญาด้านประเพณี” (traditional knowledge) หรือคำว่า “การแสดงออกซึ่งวัฒนธรรมของชนพื้นเมือง” (cultural expressions of indigenous people) จึงมีความหมายรวมถึงงานหัตถกรรมและงานสิ่งทอ และร่างข้อตกลงฉบับนี้มอบอิสระแก่ประเทศสมาชิก ทำให้ประเทศสมาชิกสามารถเลือกบัญญัติขอบเขตศัพท์เฉพาะในงานทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาของประเทศตนเอง เพื่อให้กฎหมายภายในของประเทศสมาชิกมีเนื้อหาสาระสอดคล้องกับธรรมชาติขององค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมประเพณีในประเทศตน ซึ่งวิธีการเช่นนี้ย่อมเป็นหนทางที่ดีและเป็นประโยชน์ต่อการการบัญญัติกฎหมายของประเทศสมาชิก

สำหรับความคุ้มครองลวดลายผ้าไหมโบราณจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดอื่น ๆ ทั่วประเทศไทยนั้น จากร่างข้อตกลงการคุ้มครองการแสดงออกของศิลปะและวัฒนธรรมหรือการแสดงออกซึ่งศิลปะพื้นบ้าน (WIPO Intergovernmental Committee’s draft provisions for protection of ‘traditional cultural expressions’ or ‘expressions of folklore’) ลวดลายโบราณของผ้าไหมจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดอื่นทั่วประเทศไทยจึงถือเป็นหนึ่งในการแสดงออกซึ่งศิลปวัฒนธรรม (traditional cultural expressions) หรือการแสดงออกของขนบธรรมเนียมของชาวบ้าน (expressions of folklore) ซึ่งลวดลายโบราณเหล่านี้จะปรากฏอยู่บนผืนผ้าหรืองานสิ่งทอต่าง ๆ (textiles) ของประเทศไทย ซึ่งชุมชนชาวบ้านและผู้ผลิตได้ผลิตขึ้น และลวดลายเหล่านี้จึงมีสถานะเป็นงานอันได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งในอนาคตหากร่างข้อตกลงของคณะกรรมการองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) เพื่อการปกป้องการแสดงออกซึ่งศิลปวัฒนธรรม (traditional cultural expressions) หรือ การแสดงออกของขนบธรรมเนียมของชาวบ้าน (expressions of folklore) มีผลบังคับใช้แล้ว ประเทศไทยสามารถเลือกวิธีการคุ้มครองได้ 2 รูปแบบด้วยกันคือ รูปแบบแรกตรากฎหมายเฉพาะเพื่อปกป้องงานด้านศิลปวัฒนธรรมหรือรูปแบบที่สองการแก้ไขพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 เพื่อให้บทบัญญัติกฎหมายฉบับนี้สามารถปกป้องคุ้มครองลวดลายผ้าไหมสุรินทร์ทุกลวดลาย ในฐานะที่ลวดลายผ้าไหมสุรินทร์คืองานด้านวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชน

2) มาตรฐานความคุ้มครองลวดลายผ้าไหมที่สร้างขึ้นใหม่ในทางอุตสาหกรรม ภายใต้บทบัญญัติข้อ 3 สนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกว่าด้วยลิขสิทธิ์ 1996 (The WIPO

Copyrights Treaty, 1996) ทำให้งานอันมีลิขสิทธิ์ตามสนธิสัญญาฉบับนี้ คือ งานอันมีลิขสิทธิ์ตามข้อ 2 สนธิสัญญากรุงเบอร์ลิน ทำให้งานที่ได้รับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ได้แก่งานวรรณกรรมและศิลปกรรม ประกอบกับตามข้อ 2 สนธิสัญญากรุงเบอร์ลินได้ขยายความคุ้มครองแก่งานอันมีลิขสิทธิ์มากขึ้น ดังนี้

Article 2 (1) The expression “literary and artistic works” shall include every production in the literary, scientific and artistic domain, whatever may be the mode or form of its expression, such as books, pamphlets and other writings; lectures, addresses, sermons and other works of the same nature; dramatic or dramaticomusical works; choreographic works and entertainments in dumb show; musical compositions with or without words; cinematographic works to which are assimilated works expressed by a process analogous to cinematography; **works of drawing, painting, architecture, sculpture, engraving and lithography;** photographic works to which are assimilated works expressed by a process analogous to photography; **works of applied art;** illustrations, maps, plans, sketches and three-dimensional works relative to geography, topography, architecture or science.

ส่งผลให้ผลผลิตภาคอุตสาหกรรมแผนกวรรณคดีและแผนกศิลปะย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ด้วยเหตุนี้ลวดลายผ้าไหมซึ่งภาคอุตสาหกรรมผลิตขึ้นใหม่ย่อมถือเป็นงานศิลปะและเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ ทั้งนี้ไม่ว่าผู้ผลิตจะใช้วิธีการเช่นใด เพื่อการสร้างลวดลายบนผืนผ้าไหม และประเทศสมาชิกองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ต้องให้ความสำคัญคุ้มครองแก่วาดลายผ้าไหม ในฐานะที่ลวดลายผ้าไหมคืองานศิลปะประยุกต์ เพราะจุดมุ่งหมายของการผลิตลวดลายบนผืนผ้าไหม คือการสร้างงานศิลปะเพื่อตอบสนองอรสนิยมและความต้องการของผู้บริโภค

ดังนั้นในเวทีความตกลงระหว่างประเทศด้านทรัพย์สินทางปัญญาจึงมีมาตรฐานความคุ้มครองลวดลายผ้าไหมและการออกแบบลวดลายบนผืนผ้าไหม 2 รูปแบบด้วยกัน คือ

รูปแบบแรก มาตรฐานความคุ้มครองงานออกแบบลวดลายผ้าไหมและลวดลายผ้าไหมของภาคอุตสาหกรรมสิ่งทอ ซึ่งมาตรฐานความคุ้มครองดังกล่าวปรากฏอยู่ในสนธิสัญญากรุงเบอร์ลินและสนธิสัญญาว่าด้วยความคุ้มครองลิขสิทธิ์ขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ในฐานะที่งานออกแบบและลวดลายบนผืนผ้าไหมเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ ซึ่งมาตรฐานความคุ้มครองรูปแบบนี้ปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 และแนวคำพิพากษาศาลฎีกาของประเทศไทย

รูปแบบที่สอง มาตรฐานความคุ้มครองด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณี ซึ่งมาตรฐานในรูปแบบนี้ปัจจุบันยังอยู่ภายใต้การประชุมขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) และการยกร่างข้อตกลงฉบับปัจจุบัน โดยที่ประชุมองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกต่างยอมรับหลักการเบื้องต้นว่า งานด้านศิลปวัฒนธรรมและประเพณีของชาวบ้านหรือชุมชนย่อมได้รับการปกป้องพร้อม ๆ กับการกำหนดบทบัญญัติค่านิยมงานด้านวัฒนธรรม ทำให้ลวดลายจากการทอผ้าไหมของชาวบ้านและชุมชนได้รับความคุ้มครองด้านทรัพย์สินทางปัญญา แม้ว่าลวดลายผ้าไหมเหล่านี้ในจังหวัดสุรินทร์หรือจังหวัดอื่น ๆ ของประเทศไทยจะไม่ปรากฏตัวทรงสิทธิ และในมุมมองนักกฎหมายทั่วไปจะถือว่า ลวดลายโบราณบนผืนผ้าไหมเหล่านี้คือสิ่งที่ไม่มิลิขสิทธิ์ก็ตาม

7.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบแนวทางความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศไทยกับต่างประเทศ

ด้วยเหตุที่ผ้าไหมเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญรายการหนึ่งของประเทศภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และผ้าไหมเป็นสินค้าส่งออกที่มีประวัติอันยาวนาน ส่งผลให้หลาย ๆ ประเทศผู้ส่งออกผ้าไหมล้วนสร้างบทบัญญัติกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อการคุ้มครองงานออกแบบลวดลายผ้าไหมและลวดลายบนผืนผ้าไหมของประเทศตน รวมทั้งคุ้มครองลวดลายโบราณบนผืนผ้าไหม การศึกษาในหัวข้อนี้จึงเป็นการวิเคราะห์ถึงแนวทางความคุ้มครองงานออกแบบและลวดลายผ้าไหมของประเทศไทยและต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มประเทศที่ผลิตผ้าไหมเป็นสินค้าส่งออก โดยเริ่มจากโครงสร้างระบบกฎหมายลิขสิทธิ์ของต่างประเทศเปรียบเทียบกับ โครงสร้างกฎหมายลิขสิทธิ์ไทย รูปแบบงานอันมีลิขสิทธิ์ตามกฎหมายต่างประเทศและประเทศไทย ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในงานออกแบบลวดลายผ้าไหมของต่างประเทศเปรียบเทียบกับกฎหมายไทย ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในลวดลายผ้าไหมตามกฎหมายต่างประเทศและตามกฎหมายไทยตามลำดับ

7.2.1 โครงสร้างระบบกฎหมายลิขสิทธิ์ต่างประเทศเปรียบเทียบกับโครงสร้างกฎหมายลิขสิทธิ์ไทย

จากการศึกษาโครงสร้างกฎหมายลิขสิทธิ์ของกลุ่มประเทศผู้ผลิตและส่งออกผ้าไหมทั้งห้าประเทศ อันได้แก่ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศสังคมนิยมเวียดนาม ประเทศเกาหลีใต้ ประเทศญี่ปุ่น และประเทศอินเดียนั้น พบว่า ปัจจุบันประเทศทั้งห้าล้วนเป็นสมาชิกองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) และต่างเป็นภาคีสมาชิกสนธิสัญญากรุงเบอร์ลิน และสนธิสัญญาลิขสิทธิ์สากลขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก ซึ่งทำให้ทั้งห้าประเทศต่างตรากฎหมายลิขสิทธิ์ของตนเอง โดยเนื้อหาของกฎหมายลิขสิทธิ์ทั้งห้าประเทศต่างสอดคล้องกับสนธิสัญญากรุงเบอร์ลินและสนธิสัญญาลิขสิทธิ์สากลขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก และประเทศทั้งห้ามีโครงสร้างระบบกฎหมายลิขสิทธิ์แบ่งแยกออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้

1 โครงสร้างระบบกฎหมายลิขสิทธิ์ที่มีกฎหมายอีกฉบับหรือพระราชบัญญัติเพิ่มเติมเพื่อเป็นคู่มือประกอบการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์

จากการศึกษาโครงสร้างกฎหมายลิขสิทธิ์ต่างประเทศ พบว่า ปัจจุบันกฎหมายลิขสิทธิ์เป็นหนึ่งในบทบัญญัติความคุ้มครองเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งเกือบทุกประเทศผู้ผลิตผ้าไหมต่างให้ความสำคัญ และตรากฎหมายลิขสิทธิ์อยู่ในรูปพระราชบัญญัติทั้งสิ้น ยกเว้นเพียงประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามประเทศเดียว เพราะประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามมอบความคุ้มครองกฎหมายลิขสิทธิ์อยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพระราชบัญญัติทรัพย์สินทางปัญญาพร้อม ๆ กัน

นอกจากนี้ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนและประเทศสังคมนิยมเวียดนามยังได้ตราพระราชกฤษฎีกาหรือพระราชบัญญัติเพิ่มเติม เพื่อให้กฎหมายดังกล่าวเป็นเสมือนคู่มือแก่นักกฎหมายลิขสิทธิ์ในประเทศและต่างประเทศ ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) โครงสร้างระบบกฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน สืบเนื่องจากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเพิ่งเปิดประเทศเพียงเวลาไม่นานนัก โครงสร้างระบบกฎหมายจึงเพิ่งถูกพัฒนาขึ้น และประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนก็เพิ่งผลิตนักกฎหมาย เพื่อรองรับระบบทุนนิยมทางเศรษฐกิจของตน เช่นเดียวกันกับกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนที่เป็นหนึ่งในกฎหมายทางเศรษฐกิจสมัยใหม่และเพิ่งถูกตราขึ้นเพียงไม่นานนัก ทำให้สภาประชาชนของประเทศจีนจึงสังเกตเห็นความจำเป็นว่า การใช้กฎหมายลิขสิทธิ์คุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอาจเกิดปัญหาการปฏิบัติได้ หากรัฐสภาผ่านกฎหมายลิขสิทธิ์เพียงฉบับเดียว ด้วยเหตุนี้รัฐสภาเห็นชอบร่วมกันและประกาศใช้กฎหมายเกี่ยวข้องกับลิขสิทธิ์ถึง 3 ฉบับ ดังนี้

ฉบับแรก กฎหมายลิขสิทธิ์สาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ.2002 (Copyright Act of People's Republic of China 2002) ถือเป็นกฎหมายหลักเกี่ยวกับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ โดยกฎหมายฉบับนี้จะวางหลักเกณฑ์ข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์ทั้งหมด โดยที่เนื้อหาของสาระของกฎหมายฉบับนี้จะสอดคล้องกับสนธิสัญญากรุงเบอร์ลิน และสนธิสัญญาต่าง ๆ ซึ่งประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นสมาชิกอยู่

ฉบับที่สอง พระราชบัญญัติ Regulations for the Implementation of the Copyright Law of the People's Republic of China (CAIR) 2002 กฎหมายฉบับนี้มีฐานะเป็นคู่มือการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์สาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ.2002 (Copyright Act of People's Republic of China 2002) โดยเนื้อหาของสาระของกฎหมายฉบับนี้เป็นรายละเอียดและคำอธิบายตัวบทกฎหมาย วิธีการดำเนินการบังคับใช้สิทธิ และการเรียกร้องค่าเสียหายตามกฎหมายลิขสิทธิ์

ฉบับที่สาม พระราชบัญญัติ Provision on the Protection of Traditional Crafts and Art 1997 กฎหมายฉบับนี้เป็นรายละเอียดของการปกป้องงานด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ตามที่ มาตรา 6 กฎหมายลิขสิทธิ์สาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ.2002 กำหนดไว้

จากกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับลิขสิทธิ์ทั้งสามฉบับข้างต้นจึงอาจสรุปได้ว่า ด้วยเหตุผลด้าน การปฏิรูปภาคเศรษฐกิจของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน และปัญหาการพัฒนาองค์ความรู้ ด้านกฎหมายพื้นฐานที่สำคัญต่อเศรษฐกิจ ทำให้โครงสร้างกฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศสาธารณรัฐ ประชาชนจีนจึงมีลักษณะพิเศษ กล่าวคือ กฎหมายลิขสิทธิ์สาธารณรัฐประชาชนจีนมีฐานะเป็น เป็นบทบัญญัติหลัก และในขณะเดียวกันนักกฎหมายจีนยังต้องอาศัยกฎหมายฉบับอื่น ๆ อีกหลาย ฉบับ เพื่อเป็นคู่มือการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

2) โครงสร้างระบบกฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม สำหรับ โครงสร้างกฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม กฎหมายลิขสิทธิ์ถือเป็นส่วน หนึ่งตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา อันได้แก่กฎหมายลิขสิทธิ์ กฎหมายสิทธิบัตร และกฎหมาย เครื่องหมายการค้า ซึ่งกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาเหล่านี้ทั้งหมดถูกบรรจุอยู่ในประมวลกฎหมาย แฝง (Civil Code) ฉบับลงวันที่ 28 ตุลาคม ค.ศ.1994 โดยเฉพาะอย่างกฎหมายลิขสิทธิ์ซึ่งเป็น กฎหมายที่สำคัญฉบับหนึ่ง รัฐสภาประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามได้ตรากฎหมายที่ เกี่ยวข้องแยกออกเป็น 3 ฉบับด้วยกัน ดังนี้

ฉบับแรก ประมวลกฎหมายแพ่ง (Civil Code) ฉบับลงวันที่ 28 ตุลาคม ค.ศ.1994 กฎหมายฉบับนี้วางหลักเกณฑ์พื้นฐานเกี่ยวกับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ไว้ โดยตามประมวลกฎหมาย แฝง (Civil Code) ถือว่า สิทธิในงานอันมีลิขสิทธิ์ย่อมมีคุณค่าเท่าเทียมกับสิทธิในทางทรัพย์สิน ตามกฎหมายแพ่ง

ฉบับที่สอง พระราชบัญญัติกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ค.ศ.2005 (Intellectual Property Law 2005) กฎหมายฉบับนี้เป็นกฎหมายที่รวบรวมเนื้อหาด้านสารบัญญัติเกี่ยวกับ กฎหมายลิขสิทธิ์ กฎหมายสิทธิบัตร กฎหมายเครื่องหมายการค้าไว้อย่างครบถ้วน และเนื้อหา บทบัญญัติกฎหมายฉบับนี้ยังสอดคล้องกับสนธิสัญญากรุงเบอร์ลิน สนธิสัญญากรุงปารีส และ สนธิสัญญาฉบับอื่น ๆ ซึ่งประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามเป็นสมาชิกอยู่ พระราชบัญญัติ กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ค.ศ.2005 (Intellectual Property Law 2005) จึงมีสถานะเป็นกฎหมาย สารบัญญัติด้านลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และเครื่องหมายการค้าที่สำคัญ และพระราชบัญญัติฉบับนี้ยัง เป็นกฎหมายหลักด้านทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

ฉบับที่สาม พระราชกฤษฎีกาฉบับที่ 100 ปี ค.ศ.2006 (DECREE No. 100/2006/ND-CP OF SEPTEMBER 21, 2006, DETAILING AND GUIDING THE IMPLEMENTATION OF A

NUMBER OF ARTICLES OF THE CIVIL CODE AND THE INTELLECTUAL PROPERTY LAW REGARDING THE COPYRIGHT AND RELATED RIGHTS) บทบัญญัติกฎหมายฉบับนี้ ถือเป็นคู่มือการใช้กฎหมายของนักกฎหมาย เพื่อที่นักกฎหมายจะสามารถใช้และตีความพระราชบัญญัติกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ค.ศ.2005 (Intellectual Property Law 2005) อย่างถูกต้อง

จากกฎหมายทั้งสามฉบับข้างต้นจึงอาจสรุปได้ว่า ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามเป็นอีกประเทศหนึ่งซึ่งมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายลิขสิทธิ์หลายฉบับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระราชกฤษฎีกาฉบับที่ 100 ปี ค.ศ.2006 (DECREE No. 100/2006/ND-CP OF SEPTEMBER 21, 2006, DETAILING AND GUIDING THE IMPLEMENTATION OF A NUMBER OF ARTICLES OF THE CIVIL CODE AND THE INTELLECTUAL PROPERTY LAW REGARDING THE COPYRIGHT AND RELATED RIGHTS) ที่มีฐานะเป็นคู่มือการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ ภายใต้ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์เช่นเดียวกับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนคือประเทศทั้งสองต่างเผชิญปัญหาด้านสงครามกลางเมือง ซึ่งประชาชนมีความเห็นแตกแยกทางการเมือง จนทำให้กระบวนการพัฒนาประเทศภายหลังปัญหาการเมืองยุติลงเป็นไปอย่างล่าช้า ในขณะที่ประเทศทั้งสองเริ่มเปิดประเทศ และรัฐบาลทั้งสองประเทศต่างรับแนวคิดเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเข้ามาผสมผสานระบบการเมืองแบบคอมมิวนิสต์ ส่งผลประเทศทั้งสองต้องเร่งกระบวนการตรากฎหมายสมัยใหม่และกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อรองรับการลงทุนจากต่างประเทศ ในขณะที่ภาคการศึกษากฎหมายยังอยู่เพียงขั้นเริ่มต้น ดังนั้นเมื่อประเทศทั้งสองต่างประกาศใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ รัฐสภาของทั้งประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนและประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามจึงจำเป็นต้องตรากฎหมายอีกฉบับหนึ่ง ด้วยความมุ่งหวังว่ากฎหมายฉบับนี้จะเป็นคู่มือและแนวทางการใช้การตีความกฎหมายลิขสิทธิ์แก่นักกฎหมายประเทศตนเองอย่างถูกต้อง

2 โครงสร้างระบบกฎหมายลิขสิทธิ์ที่ไม่มีกฎหมายอีกฉบับเป็นคู่มือประกอบการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์

สำหรับประเทศกลุ่มผู้ผลิตผ้าไหมและส่งออกผ้าไหมอีกจำนวน 3 ประเทศ อันได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น ประเทศเกาหลี และประเทศอินเดีย ประเทศทั้งสามนี้ก็กลับมีโครงสร้างทางกฎหมายลิขสิทธิ์ที่แตกต่างจากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนและประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม กล่าวคือประเทศทั้งสามมีพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์เพียงฉบับเดียว เพื่อการบังคับใช้ภายในประเทศของตน ในฐานะที่พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์เป็นกฎหมายสารบัญญัติเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ ดังปรากฏตามข้อเท็จจริงแต่ละประเทศ ดังนี้

1) **ประเทศญี่ปุ่น** กฎหมายลิขสิทธิ์ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.2006 โดยกฎหมายฉบับนี้ถือเป็นกฎหมายสารบัญญัติด้านลิขสิทธิ์ฉบับเดียวของประเทศญี่ปุ่น และกฎหมายฉบับนี้มีเนื้อหาสาระสอดคล้องกับสนธิสัญญากรุงเบอร์ลิน และสนธิสัญญาลิขสิทธิ์สากลขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก ในฐานะที่ประเทศญี่ปุ่นเป็นสมาชิกอยู่ ทั้งเนื้อหาของกฎหมายฉบับนี้ยังครอบคลุมถึงงานสารสนเทศ สื่ออินเทอร์เน็ต และการสื่อสารผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ เพื่อตอบสนองการพัฒนาของประเทศญี่ปุ่น

2) **ประเทศอินเดีย** กฎหมายลิขสิทธิ์ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ประเทศอินเดีย 1957 (India Copyright Act 1957) กฎหมายฉบับนี้จึงถือเป็นกฎหมายสารบัญญัติที่สำคัญเพียงฉบับเดียวด้านลิขสิทธิ์ โดยกฎหมายลิขสิทธิ์ฉบับนี้มีจุดเด่น ก็คือกฎหมายฉบับนี้มุ่งคุ้มครองอุตสาหกรรมภาพยนตร์ อุตสาหกรรมโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ซึ่งอุตสาหกรรมทั้งสองนี้ถือเป็นอุตสาหกรรมหลักที่สร้างรายได้ให้แก่ประเทศอินเดีย พร้อม ๆ กับการคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์ภายใต้กรอบความตกลงระหว่างประเทศ เช่น งานวรรณกรรม งานศิลปกรรม ฯลฯ รวมทั้งกฎหมายฉบับนี้ยังมอบความคุ้มครองแก่งานทัศนศิลป์ของประเทศตน ในฐานะที่งานดังกล่าวเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ ทั้งนี้ไม่ว่างานทัศนศิลป์เหล่านั้นจะอยู่ในรูปงานสิ่งทอ อาทิผ้าไหม หรืองานจักสาน ฯลฯ

3) **ประเทศเกาหลีใต้** กฎหมายลิขสิทธิ์ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.2007 กฎหมายฉบับนี้ถือเป็นกฎหมายสารบัญญัติด้านลิขสิทธิ์เพียงฉบับเดียวของประเทศเกาหลีใต้ โดยกฎหมายฉบับนี้มีจุดเด่นที่แตกต่างจากกฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศอื่น ๆ คือกฎหมายฉบับนี้รองรับความคุ้มครองแก่ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ (TMPs) และห้ามการผลิตหรือส่งถ่ายโอนข้อมูลในระบบเครือข่ายข้อมูล (TMPs) รวมทั้งวางโครงสร้างเพื่อการเฝ้าระวังและตรวจจับ (notice and takedown) ภายใต้การจัดการของผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต (ISP) ซึ่งกฎหมายฉบับนี้ได้กระตุ้นเตือนความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานของผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต (ISP) ซึ่งเรื่องดังกล่าวถือเป็นขอบเขตความคุ้มครองใหม่ที่กว้างขึ้นกว่ากฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศอื่น ๆ สืบเนื่องจากอุตสาหกรรมเกมส์ออนไลน์ของประเทศเกาหลีใต้เป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญและสร้างรายได้แก่ประเทศตนอย่างมหาศาล ทำให้กฎหมายลิขสิทธิ์ฉบับนี้จึงวางขอบเขตความคุ้มครองลิขสิทธิ์แก่เกมส์ออนไลน์ในรูปข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์อย่างพิเศษ พร้อม ๆ กับการคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์อื่น ๆ เช่นงานวรรณกรรม งานศิลปะ เป็นต้น

สำหรับประเทศไทย ปัจจุบันพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 นับเป็นกฎหมายลิขสิทธิ์ที่ผลบังคับใช้ ณ เวลานี้ โดยกฎหมายฉบับนี้เป็นกฎหมายสารบัญญัติเกี่ยวกับลิขสิทธิ์เพียง

ฉบับเดียว และประเทศไทยไม่ได้มีกฎหมายอื่น ๆ ที่ใช้เป็นคู่มือประกอบพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 โดยพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มีลักษณะพิเศษที่น่าสนใจ ดังนี้

1) พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 เกิดขึ้นจากความตกลงระหว่างประเทศด้านลิขสิทธิ์ เช่นสนธิสัญญากรุงเบอร์ลิน ฯลฯ โดยการยกเว้นกฎหมายใช้วิธีการแปลความตกลงระหว่างประเทศภาษาอังกฤษออกเป็นภาษาไทย

2) พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มุ่งคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์ตามความตกลงระหว่างประเทศฉบับต่าง ๆ ซึ่งประเทศไทยเป็นสมาชิกอยู่ โดยกฎหมายฉบับนี้ไม่ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานความต้องการของประเทศไทย

3) พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มีข้อยกเว้นความรับผิดชอบจำนวนมาก สิ่งนี้เป็นภาพสะท้อนให้เห็นว่า ประเทศไทยอยู่ในภาวะความจำเป็นต้องรับรองลิขสิทธิ์ของชาวต่างชาติ เพื่อปกป้องผลประโยชน์ด้านการค้าการลงทุนของประเทศ เนื่องจากประเทศไทยอยู่ในฐานะเป็นผู้บริโภคงานด้านทรัพย์สินทางปัญญา จนส่งผลให้พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 จึงมีข้อยกเว้นความรับผิดชอบจำนวนมาก

4) พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 เป็นกฎหมายสารบัญญัติด้านลิขสิทธิ์ฉบับเดียว โดยประเทศไทยไม่มีกฎหมายฉบับอื่นใดเป็นคู่มือการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ ด้วยเหตุที่ประเทศไทยมีระบบการศึกษากฎหมายและพัฒนากฎหมายที่สืบเนื่องต่อกันมาอย่างไม่ขาดตอน การผลิตนักกฎหมายและการศึกษากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาจึงมีความต่อเนื่อง จนนักกฎหมายไทยมีความสามารถเพียงพอในการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ ซึ่งสภาพการณ์เช่นนี้ตรงกันข้ามกับประเทศที่เพิ่งเปิดรับระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ดังเช่นประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

ดังนั้นหากพิจารณาโครงสร้างพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ของประเทศไทยกับโครงสร้างกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศผู้ผลิตและผู้ส่งออกผ้าไหมทั้งห้าประเทศแล้ว พบว่าประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีกฎหมายสารบัญญัติ คือกฎหมายลิขสิทธิ์เพียงฉบับเดียว โดยประเทศไทยไม่ได้มีกฎหมายฉบับอื่น ๆ เพื่อเป็นคู่มือการใช้พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ แต่กฎหมายฉบับนี้ก็มิได้เกิดขึ้นจากความต้องการพื้นฐานของอุตสาหกรรมของไทยหรือความต้องการปกป้องผลประโยชน์ของประเทศไทยอย่างแท้จริง

7.2.2 รูปแบบงานอันมีลิขสิทธิ์ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ต่างประเทศเปรียบเทียบกับกฎหมายลิขสิทธิ์ไทย

แม้ว่าประเทศไทยและประเทศกลุ่มผู้ผลิตผ้าไหมและส่งออกผ้าไหมทั้งห้าประเทศ อันได้แก่ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศญี่ปุ่น ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

ประเทศอินเดีย และประเทศเกาหลีใต้ต่างเป็นภาคีสถิติสัญญากรุงเบอร์ลินและสนธิสัญญาความคุ้มครองลิขสิทธิ์ฉบับอื่น ๆ ก็ตาม แต่ในด้านรูปแบบคำจำกัดความคำว่า “งาน” (works) ซึ่งกฎหมายลิขสิทธิ์แต่ละประเทศคุ้มครองแล้ว ปรากฏว่าแต่ละประเทศต่างมีวิธีการแยกแยะรายละเอียดที่แตกต่างกัน โดยทั้งนี้ความแตกต่างดังกล่าวนี้มีผลต่อความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในลวดลายบนพื้นผ้าไหมและสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. กลุ่มประเทศที่บัญญัติคำว่า “งาน” (works) และแยกแยะรายละเอียดของงานไว้ เพื่อรองรับงานศิลปะทุกประเภท
2. กลุ่มประเทศที่บัญญัติคำว่า “งาน” (works) และแยกแยะรายละเอียดของงานไว้ แต่ไม่อาจรองรับงานศิลปะทุกประเภท

1. กลุ่มประเทศที่บัญญัติคำว่า “งาน” (works) และแยกแยะรายละเอียดของงานไว้ เพื่อรองรับงานศิลปะทุกประเภท อันได้แก่การที่บทบัญญัติกฎหมายลิขสิทธิ์กำหนดว่า “งาน” (work) คืองานอันมีลิขสิทธิ์ตามกฎหมายที่มีอยู่หลากหลายประเภท และงานแต่ละประเภทต่างมีรายละเอียดปลีกย่อยลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของงานศิลปะ (art work) ปรากฏผลการศึกษาว่า บรรดา กลุ่มประเทศผู้ผลิตและส่งออกผ้าไหมจำนวนถึง 5 ประเทศ อันได้แก่ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศญี่ปุ่น ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ประเทศอินเดีย และประเทศเกาหลีใต้ ทั้งห้าประเทศนี้ต่างบัญญัติคำจำกัดความคำว่า “งาน” (works) และแยกแยะรายละเอียดของงานไว้ เพื่อรองรับงานศิลปะทุกประเภทไว้ดังต่อไปนี้

- 1) ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน
- 2) ประเทศญี่ปุ่น
- 3) ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม
- 4) ประเทศอินเดีย
- 5) ประเทศเกาหลีใต้

1) ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ตามมาตรา 3 Copyright Act of People’s Republic of China 2002 ได้บัญญัติคำว่า “งาน” ว่าได้แก่งาน 5 ประเภท คืองานวรรณกรรม ศิลปะ วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ สังคมศาสตร์ เทคโนโลยีทางวิศวกรรมและสิ่งที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ซึ่งถ้อยคำเหล่านี้เป็นเพียงคำที่มีความหมายอย่างกว้าง เพื่อให้บทบัญญัติฉบับนี้สามารถรองรับงานอันมีลิขสิทธิ์จำนวนมากของประเทศตนได้

ในส่วนรายละเอียดของคำว่า “งาน” (works) ปรากฏตามมาตรา 3 Copyright Act of People’s Republic of China 2002 ว่า งานทั้งสี่ประเภทคืองานที่ต้องปรากฏต่อสาธารณชนด้วยรูปแบบวิธีการอย่างหนึ่งอย่างใด เช่น งานเขียน งานเกี่ยวกับการพูด งานดนตรีกรรม งานละคร

งานศิลปะพื้นบ้าน (quyi) งานศิลปะเกี่ยวกับการรำ (choreographic) และงานเต้นแอโรบิก งานจิตรศิลป์และงานสถาปัตยกรรม งานภาพถ่าย งานภาพยนตร์และงานสร้างสรรค์ด้วยวิธีการผลิตด้วยฟิล์มสั่นคล้ายคลึงกัน งานออกแบบทางวิศวกรรม และงานออกแบบผลิตภัณฑ์ แผนที่งานภาพร่าง (สเก็ตภาพ) งานกราฟฟิก และหุ่นจำลองของดั่งกล่าว โปรแกรมคอมพิวเตอร์ งานอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติหรือตามกฎระเบียบเกี่ยวกับการบริหารจัดการ เป็นต้น

หากพิจารณาเฉพาะโครงสร้างการให้คำจำกัดความคำว่า “งานศิลปะ” แล้ว พบว่า มาตรา 3 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.2002 จะเป็นกฎหมายสารบัญญัติที่กำหนดว่า งานศิลปะคือ งานจิตรศิลป์ (fine art) และงานสถาปัตยกรรม แต่ในส่วนรายละเอียดของงานจิตรศิลป์ (fine art) และงานสถาปัตยกรรมได้ถูกอธิบายไว้ในพระราชบัญญัติ Regulations for the Implementation of the Copyright Law of the People’s Republic of China (CAIR) มาตรา 4 ในฐานะที่พระราชบัญญัติ Regulations for the Implementation of the Copyright Law of the People’s Republic of China (CAIR) เป็นคู่มือการใช้พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.2002 ดังปรากฏความว่า

Article 4 For the purposes of the Copyright Law and these Regulations, the following

(1) “written works” means works expressed in written form, such as novels, poems, essays and theses;...

(8) “works of fine arts” means two- or three-dimensional works of the plastic arts created in lines, coloures or other media which impart aesthetic effect, such as paintings, works of calligraphy and sculptures;

จากบทบัญญัติมาตรา 4 ข้างต้นทำให้เห็นรูปแบบงานศิลปะประเภทงานจิตรศิลป์ (fine art) ว่าหมายถึง การสร้างงานหุ่นจำลองสองมิติหรือสามมิติทางศิลปะที่สร้างขึ้นด้วยเส้น สี หรือส่วนประกอบอื่น ๆ ซึ่งก่อให้เกิดผลลัพธ์ด้านคุณค่าความงามทางศิลปะ ตัวอย่างเช่น การพิมพ์งานเขียนตัวอักษร และการแกะสลัก เป็นต้น ซึ่งวิธีการให้คำอธิบายดังกล่าวจึงเป็นการแยกแยะรายละเอียดของงานไว้ เพื่อรองรับงานศิลปะทุกประเภท ภายใต้การยกตัวอย่างของคำว่า “such as” ทำให้กฎหมายลิขสิทธิ์จีนจึงเป็นกฎหมายที่เปิดกว้างรองรับงานด้านศิลปะที่หลากหลายประเภท และวิธีการผลิตได้อย่างดี

ด้วยเหตุนี้ตามรูปแบบงานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.2002 ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนข้างต้นจึงสรุปได้ว่า พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.2002 มีรูปแบบการให้คำนิยามคำว่า “งาน” อันมีลิขสิทธิ์แยกเป็น 2 ส่วนหลัก ก็คือ ส่วนแรกเป็นการกำหนดขอบเขตงานอันมีลิขสิทธิ์อย่างกว้าง ๆ ภายใต้คำอธิบายว่า งาน (works) มีเพียง 5 ประเภท อันได้แก่ งานวรรณกรรม งานศิลปะ วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ สังคมศาสตร์ เทคโนโลยีทางวิศวกรรมและสิ่งที่มี

ลักษณะคล้ายคลึงกัน และส่วนที่สองเป็นคำอธิบายรายละเอียดของงานทั้ง 5 ประเภทข้างต้นว่า งานเหล่านี้ต้องปรากฏอยู่ในรูปแบบใด เช่น งานเขียน งานพูด ฯลฯ ซึ่งในส่วนที่สองนี้รัฐสภาจีนสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบของงานเพิ่มเติมในอนาคตได้ โดยที่โครงสร้างงานอันมีลิขสิทธิ์ทั้ง 5 ประเภทส่วนแรกมิได้รับความกระทบกระเทือนแต่อย่างใด

2) **ประเทศญี่ปุ่น** นับเป็นอีกประเทศหนึ่งที่มีพัฒนาการด้านกฎหมายลิขสิทธิ์อันยาวนาน และพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.2006 ได้วางรูปแบบคำจำกัดความคำว่า “งาน” (works) อันมีลิขสิทธิ์อย่างกว้าง ๆ ดังปรากฏตามมาตรา 2 (1) (i) ว่า

“งาน” (work) หมายความว่า ผลผลิตทางความคิดหรืออารมณ์ความรู้สึกที่แสดงออกอย่างเด่นชัดถึงความคิดสร้างสรรค์ และการผลิตเช่นนี้ถูกจัดทำขึ้นในแผนกวรรณกรรม วิทยาศาสตร์ ศิลปะ หรือดนตรี⁴ ด้วยเหตุนี้งานอันมีลิขสิทธิ์ตามกฎหมายประเทศญี่ปุ่นจึงมีเพียง 4 ประเภทเท่านั้น คือ งานแผนกวรรณกรรม งานแผนกวิทยาศาสตร์ งานแผนกศิลปะ งานแผนกดนตรี ซึ่งคำเหล่านี้มีความหมายกว้างขวางมาก

ด้านรายละเอียดของงานอันมีลิขสิทธิ์นั้น เนื่องจากงานอันมีลิขสิทธิ์ตามมาตรา 3 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.2006 มีขอบเขตกว้างมาก ทำให้ในมาตรา 10 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.2006 จึงกำหนดรายละเอียดของงานตามมาตรา 3 ไว้ว่า “งาน” ตามกฎหมายฉบับนี้ ย่อมหมายความรวมถึงงานรูปแบบต่าง เช่น วรรณกรรม งานละคร บทกลอน งานพิมพ์ หรืองานศิลปะอื่น ๆ เป็นต้น และด้วยการอธิบายรายละเอียดของงานอันมีลิขสิทธิ์ที่ใช้คำว่า “หรืองานศิลปะอื่นๆ” ได้ส่งผลให้ผู้สร้างสรรค์งานศิลปะชาวญี่ปุ่นหลากหลายแขนงอาจได้รับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ได้ เช่น งานเขียนตัวอักษรอวยพรบนกระดาษ งานพับกระดาษแบบญี่ปุ่น ฯลฯ

ดังนั้นด้วยรูปแบบการให้คำจำกัดความงานอันมีลิขสิทธิ์และการอธิบายรายละเอียดของงานอันมีลิขสิทธิ์ของชาวญี่ปุ่นข้างต้น ทำให้พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.2006 สามารถรองรับงานศิลปะทุกชนิดได้อย่างดี ประเทศญี่ปุ่นจึงนับเป็นอีกประเทศหนึ่งที่มีโครงสร้างคำนิยามคำว่า “งาน” (works) อย่างกว้าง ๆ และพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.2006 ยังกำหนดรายละเอียดของงานจำนวนมากและหลากหลาย เพื่อรองรับความต้องการของอุตสาหกรรมและผู้ผลิตงานชาวญี่ปุ่น

3) **ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม** ตามมาตรา 14 อนุ 1 ข้อ ๕ กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ค.ศ.2005 (Intellectual Property Law 2005) ได้บัญญัติงานอันมีลิขสิทธิ์ไว้

⁴ Article 2. (1) In this Law, the following terms shall have the meaning hereby assigned to them respectively:

(i) "work" means a production in which thoughts or sentiments are expressed in a creative way and which falls within the literary, scientific, artistic or musical domain

อย่างกว้าง ๆ เพียงงาน 3 ประเภท คือ งานวรรณกรรม งานศิลปกรรม และ งานวิทยาศาสตร์ ซึ่งคำเหล่านี้มีความหมายอย่างกว้าง ทำให้ข้อความต่อมาของมาตรา 14 (1) ข้อ g จึงบัญญัติรายละเอียดของงานทั้งสามว่า งานทั้งสามประเภทยังรวมถึงงานประเภทต่าง ๆ อีกจำนวนมากตามข้อ a ถึงข้อ m เช่นงานวรรณกรรมและงานวิทยาศาสตร์ต่าง ๆ หนังสือคำราชาภาษาต่างประเทศ อุปกรณ์การสอน และงานอื่น ๆ ที่แสดงออกในรูปตัวอักษรหรืองานเขียนรูปแบบอื่น ๆ เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามจึงนับเป็นอีกประเทศหนึ่ง ซึ่งกำหนดคำนิยามคำว่า “งาน” (works) ภายใต้อำนาจที่มีความหมายอย่างกว้าง ๆ เพียง 3 คำ คือ งานวรรณกรรม งานศิลปกรรม และ งานวิทยาศาสตร์ และภายใต้บทบัญญัติมาตราเดียวกันนี้ยังได้ให้คำอธิบายตัวอย่างงานทั้งสามประเภทจำนวนมาก ทำให้การใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามมีประสิทธิภาพสูงประเทศหนึ่ง

4) ประเทศอินเดีย นับเป็นอีกประเทศหนึ่งที่มีพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ประเทศอินเดีย ค.ศ.1957 ของตนเอง โดยกฎหมายฉบับนี้ได้วางรูปแบบงานอันมีลิขสิทธิ์ไว้ภายใต้คำว่า “งาน” (work) ในมาตรา 2 (y) กฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศอินเดีย 1957 (India Copyright Act 1957)⁵ และบทบัญญัติมาตราดังกล่าวยังแบ่งแยกประเภทของงานอันมีลิขสิทธิ์ออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือ

กลุ่มแรก งานวรรณกรรม งานละคร งานดนตรี หรืองานศิลปะ

กลุ่มที่สอง งานภาพยนตร์

กลุ่มที่สาม งานบันทึกเสียง

ด้วยรูปแบบโครงสร้างการกำหนดคำนิยามข้างต้น พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ประเทศอินเดีย ค.ศ.1957 ได้วางขอบเขตงานอันมีลิขสิทธิ์ภายใต้กลุ่มงาน ซึ่งแต่ละกลุ่มงานจะมีความหมายอย่างกว้าง ๆ พร้อมกับบทบัญญัติมาตรา 2 ข้ออื่น ๆ จึงได้อธิบายรายละเอียดของงานแต่ละชนิดไป เช่น ข้อ C คือคำอธิบายลักษณะของงานศิลปะกลุ่มแรก เป็นต้น ทำให้งานอันมีลิขสิทธิ์ของประเทศอินเดียจึงมีขอบเขตความคุ้มครองที่กว้างขวาง และไม่ก่อให้เกิดปัญหาในการใช้การตีความและรองรับงานอันมีลิขสิทธิ์หลากหลายรูปแบบ

5) ประเทศเกาหลีใต้ ถือเป็นอีกประเทศหนึ่งที่มีบทบัญญัติกฎหมายลิขสิทธิ์ที่มีความโดดเด่น และบทบัญญัติกฎหมายลิขสิทธิ์ก็มีคำอธิบายงานอันมีลิขสิทธิ์ที่เปิดกว้าง ทำให้กฎหมาย

⁵ 2.Interpretation:- In this Act, unless the context otherwise requires,...

(y) "work" means any of the following works, namely:-

(i) a literary, dramatic, musical or artistic work;

(ii) a cinematograph film;

(iii) a record;

ลิขสิทธิ์ประเทศเกาหลีได้สามารถรองรับรูปแบบงานอันมีลิขสิทธิ์ที่หลากหลาย ดังปรากฏความตามมาตรา มาตรา 4 (1) พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.2007 ได้กำหนดมีลิขสิทธิ์ไว้ 9 ประเภท คือ

ประเภทแรก นวนิยาย บทกวี บทความ การบรรยาย การพูด การแสดง และงานวรรณกรรมอื่น ๆ

ประเภทที่สอง งานดนตรีต่าง ๆ

ประเภทที่สาม งานมหรสพ รวมทั้งงานละคร การเต้นรำ ละครใบ้

ประเภทที่สี่ การพิมพ์ งานเขียนด้วยมือ การออกแบบ การแกะสลัก งานหัตถศิลป์ งานศิลปประยุกต์และงานศิลปะอื่น ๆ

ประเภทที่ห้า งานสถาปัตยกรรม รวมถึงหุ่นจำลองและแบบผังของงานสถาปัตยกรรม

ประเภทที่หก งานภาพถ่ายรวมถึงรูปภาพหรืองานอื่นอันมีลักษณะและวิธีการคล้ายคลึงกัน

ประเภทที่เจ็ด งานภาพยนตร์

ประเภทที่แปด งานแผนที่ สถิติ การวาดออกแบบ การสเก็ตภาพ หุ่นจำลองและแผนภาพของงาน

ประเภทที่เก้า งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์⁶

จากรูปแบบงานอันมีลิขสิทธิ์ทั้งเก้าประเภทข้างต้น หากพิจารณาคำอธิบายรายละเอียดของงานศิลปะตามมาตรา 4 อนุ 4 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.2007 แล้วจะพบว่า งานศิลปะอาจเกิดขึ้นจากกรรมวิธีที่หลากหลาย ทั้งนี้ไม่ว่าในรูปการพิมพ์ การเขียนด้วยมือ การออกแบบ การ

⁶ Article 4.—(1) As used in this Act, “works” shall include, in particular, the following

1. Novels, poems, articles, lectures, recitations, plays and other literary works;
2. Musical works;
3. Theatrical works including dramas, dances, pantomimes;
4. Paintings, calligraphic works, designs, sculptures, crafts, works of applied art, and other artistic works;
5. Architectural works including architectural models and plans;
6. Photographic works including photographs and other works produced by similar methods;
7. Cinematographic works;
8. Maps, charts, design drawings, sketches, models and other diagrammatic works;
9. Computer program works;

แกะสลัก งานหัตถศิลป์ งานศิลปะประยุกต์และงานศิลปะอื่น ๆ ทำให้ขอบเขตความคุ้มครองงานศิลปะของประเทศเกาหลีได้มีความทันสมัยและครอบคลุมงานศิลปะทุกรูปแบบ ทั้งนี้ไม่ว่ารูปแบบงานศิลปะในปัจจุบันหรืออนาคต ภายใต้วิธีการใช้คำอธิบายที่เปิดกว้าง คือการใช้คำว่า งานศิลปะอื่น ๆ

ดังนั้นแนวทางการร่างบทบัญญัติลิขสิทธิ์ของทั้งห้าประเทศ อันได้แก่ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศญี่ปุ่น ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ประเทศอินเดีย และประเทศเกาหลีใต้ ทั้งห้าประเทศต่างยึดแนวทางเดียวกัน เพื่อผลการบังคับใช้กฎหมายลิขสิทธิ์อย่างเกิดประโยชน์สูงสุด โดยกฎหมายลิขสิทธิ์ทั้งห้าประเทศต่างกำหนดรูปแบบงานอันมีลิขสิทธิ์ภายใต้คำที่มีความหมายกว้าง ๆ เช่น งานศิลปะ งานวรรณกรรม ฯลฯ พร้อม ๆ กับการให้คำอธิบายงานเหล่านั้นตามแบบวัฒนธรรมของตน ทำให้บทบัญญัติกฎหมายลิขสิทธิ์ของทั้งห้าประเทศมีความเหมาะสมต่อสังคมของประเทศตน รวมทั้งคำจำกัดความงานอันมีลิขสิทธิ์ของแต่ละประเทศยังเปิดกว้างและสามารถรองรับงานอันมีลิขสิทธิ์หลากหลายประเภททั้งปัจจุบันและอนาคต

2. กลุ่มประเทศที่บัญญัติคำว่า “งาน” (works) และแยกแยะรายละเอียดของงานไว้ แต่ไม่อาจรองรับงานศิลปะทุกประเภท อันได้แก่การที่พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์กำหนดประเภทของงานอันมีลิขสิทธิ์ และรายละเอียดของงานอันมีลิขสิทธิ์แต่ละประเภทอย่างชัดเจน โดยพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์เช่นนี้จะไม่มีข้อความรองรับงานรูปแบบอื่น ๆ และจากการศึกษาประเทศไทยจัดเป็นประเทศที่บัญญัติกฎหมายรูปแบบนี้

ด้วยโครงสร้างพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ได้กำหนดรูปแบบงานอันมีลิขสิทธิ์ออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนแรก บทบัญญัติทั่วไปที่กำหนดว่า งานประเภทใดเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ ดังปรากฏอยู่ในมาตรา 6 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ซึ่งมาตรานี้ระบุว่า งานอันมีลิขสิทธิ์พึงมีอยู่ 9 ประเภทเท่านั้น อันได้แก่งานวรรณกรรม งานนาฏกรรม งานศิลปกรรม งานดนตรีกรรม งานโสตทัศนวัสดุ งานภาพยนตร์ งานสิ่งบันทึกเสียง งานแพร่เสียงแพร่ภาพ งานอื่นใดในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์ หรือแผนกศิลปะ ส่งผลให้งานสร้างสรรค์อื่นใดก็ไม่อาจเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ได้ หากงานดังกล่าวไม่อาจจัดเข้ากลุ่มงานประเภทใดประเภทหนึ่งดังกล่าว

ส่วนที่สอง บทบัญญัติส่วนคำจำกัดความ บทบัญญัติส่วนนี้เป็นการให้คำอธิบายในรายละเอียดของงานอันมีลิขสิทธิ์ และคำจำกัดความศัพท์ที่สำคัญตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 โดยเนื้อหาบทบัญญัติส่วนนี้ปรากฏอยู่ในมาตรา 4 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537

ด้านรูปแบบวิธีการอธิบายรายละเอียดในคำจำกัดความงานอันมีลิขสิทธิ์มาตรา 4 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ปรากฏว่า บทบัญญัติมาตรา 4 ใช้วิธีการให้คำอธิบายที่ชัดเจน

และรัดกุมตามแบบนักกฎหมาย ทำให้บทบัญญัติกฎหมายลิขสิทธิ์ไทยเกิดความชัดเจนในการใช้งาน แต่ในทางปฏิบัติแล้วนักกฎหมายอาจเกิดปัญหาข้อถกเถียงในการใช้การตีความ เพราะบทบัญญัติมาตรา 4 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 บัญญัติข้อความที่รัดกุมมาก จนอาจส่งผลให้งานบางประเภทไม่ได้รับความคุ้มครองก็ได้ ดังเช่นปัญหาการใช้การตีความคำว่า “งานศิลปะประยุกต์” กับลวดลายบนผืนผ้าไหมสุรินทร์และผ้าไหมไทย ดังปรากฏข้อความตามมาตรา 4 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ว่า

“มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้

ศิลปกรรม หมายความว่า งานอันมีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดหรือหลายอย่างดังต่อไปนี้

(7) งานศิลปะประยุกต์ ได้แก่ งานที่นำเอางานตาม (1) ถึง (6) อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกันไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น นอกเหนือจากการชื่นชมในคุณค่าของตัวงานดังกล่าวนั้น เช่น นำไปใช้สอย นำไปตกแต่งวัสดุหรือสิ่งของอันเป็นเครื่องใช้ หรือนำไปใช้เพื่อประโยชน์ทางการค้า”

จากคำนิยามข้างต้นจึงสรุปได้ว่า งานศิลปะประยุกต์ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ไทย คือ การที่ผู้สร้างสรรค์ได้ใช้วิธีการแบบงานจิตรกรรม หรืองานประติมากรรม หรืองานภาพพิมพ์ หรืองานสถาปัตยกรรม หรืองานภาพถ่าย หรืองานภาพประกอบ วิธีการดังกล่าวอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างประกอบกัน เพื่อสร้างสรรค์งานศิลปะประยุกต์ขึ้น ภายใต้วัตถุประสงค์พิเศษ อันได้แก่ การมุ่งต่อประโยชน์ในการใช้สอย หรือการตกแต่ง มิใช่เพียงวัตถุประสงค์ชื่นชมคุณค่าทางศิลปะแต่อย่างเดียว ผลลัพธ์ที่ตามก็คือ งานศิลปะประยุกต์รูปแบบอื่น ๆ ที่ไม่ใช่วิธีตามที่กฎหมายลิขสิทธิ์กำหนด งานเหล่านี้จึงไม่อาจได้รับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ ทั้ง ๆ ที่งานเหล่านี้เป็นงานทางวัฒนธรรมที่สำคัญของประเทศ เช่น งานเครื่องจักสาน ลวดลายบนผ้าไหมที่เกิดจากการทอ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ด้วยสภาพการบัญญัติคำจำกัดความที่ชัดเจนของงานอันมีลิขสิทธิ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานศิลปะประยุกต์ที่ระบุรายละเอียดไว้อย่างแน่นอน ทำให้ปัจจุบันทางออกของนักกฎหมายไทยก็คือ การใช้นิติวิธี อันได้แก่การคิด การใช้ การตีความ เพื่อเสริมสร้างกฎหมายให้รองรับกับข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่มีลักษณะเฉพาะเรื่องเฉพาะราว ดังเช่นนักกฎหมายบางท่านตีความว่า การปัก การทอและการถัก คือวิธีการสร้างงานจิตรกรรมรูปแบบหนึ่ง แม้ว่าไม่ปรากฏข้อความว่า วิธีการปัก การทอและการถักอยู่ในมาตรา 4 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ก็ตาม ทำให้ลวดลายผ้าไหมสุรินทร์ได้รับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ แต่วิธีการดังกล่าวก็ขาดความแน่นอน เพราะนักกฎหมายอีกหลายท่านก็อาจตีความในแง่มุมที่แตกต่างกัน

ดังนั้นพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ไทย พ.ศ.2537 จึงเป็นบัญญัติกฎหมายประเภทหนึ่ง ซึ่งกฎหมายลิขสิทธิ์ได้บัญญัติคำว่า “งาน” (works) อันมีลิขสิทธิ์และแยกแยะรายละเอียดของงานไว้

อย่างชัดเจน จนนักกฎหมายไทยต้องใช้นิติวิธี เพื่อการตีความบทบัญญัติกฎหมายให้รองรับข้อพิพาทต่าง ๆ จนสภาพการใช้งานกฎหมายภายใต้โครงสร้างเช่นนี้จึงเกิดความไม่แน่นอน ทั้งนี้แล้วแต่นักกฎหมายไทยแต่ละท่านจะมีความเห็นไปเช่นใด ท้ายที่สุดผลลัพธ์ที่ตามมาก็คือกฎหมายฉบับนี้ไม่อาจรองรับผลประโยชน์ของประเทศได้อย่างแท้จริง ในทางกลับกันพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 กลับตอบสนองความคุ้มครองผลประโยชน์ของชาวต่างชาติ ทั้งนี้ด้วยผลของสนธิสัญญากรุงเบอร์ลินและสนธิสัญญาฉบับอื่น ๆ ที่ประเทศไทยเป็นสมาชิกอยู่

7.2.3 ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในงานออกแบบลวดลายผ้าไหมของต่างประเทศเปรียบเทียบกับกฎหมายลิขสิทธิ์ไทย

สืบเนื่องจากผลของสนธิสัญญากรุงเบอร์ลินที่ให้ความคุ้มครองงานออกแบบลวดลายผ้าไหมทางอุตสาหกรรม ส่งผลให้ประเทศสมาชิกกลุ่มผู้ผลิตและส่งออกผ้าไหมต่างให้ความคุ้มครองงานออกแบบลวดลายผ้าไหมทางอุตสาหกรรม ซึ่งแต่ละประเทศมีรูปแบบวิธีการคุ้มครองที่แตกต่างกันไปและสามารถจำแนกออกเป็น 2 รูปแบบด้วยกัน ดังนี้

- 1 กลุ่มประเทศที่ให้ความคุ้มครองงานออกแบบลวดลายผ้าไหม
- 2 กลุ่มประเทศที่ไม่ให้ความคุ้มครองงานออกแบบลวดลายผ้าไหมตามบทบัญญัติกฎหมายลิขสิทธิ์

1. กลุ่มประเทศที่ให้ความคุ้มครองงานออกแบบลวดลายผ้าไหม จากการศึกษากฎหมายลิขสิทธิ์ของกลุ่มประเทศผู้ผลิตและส่งออกผ้าไหมทั้งห้าประเทศ พบว่า ปัจจุบันประเทศผู้ผลิตและส่งออกผ้าไหมเพียงสี่ประเทศเท่านั้นที่ให้ความคุ้มครองงานออกแบบลวดลายผ้าไหมตามกฎหมายลิขสิทธิ์ โดยประเทศทั้งสี่นี้มีรูปแบบวิธีการคุ้มครองงานออกแบบที่แตกต่างกัน ซึ่งผลการศึกษสามารถจำแนกความแตกต่างออกเป็น 4 ประเภท ดังต่อไปนี้

- 1) ประเทศที่ให้ความคุ้มครองงานออกแบบลวดลายผ้าไหมตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ในฐานะที่งานออกแบบลวดลายผ้าไหมคืองานศิลปะ
  - 2) ประเทศที่ให้ความคุ้มครองงานออกแบบลวดลายผ้าไหมตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ในฐานะที่งานออกแบบลวดลายผ้าไหมคืองานศิลปประยุกต์
  - 3) ประเทศที่ให้ความคุ้มครองงานออกแบบลวดลายผ้าไหมตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ในฐานะที่งานออกแบบลวดลายผ้าไหมคืองานศิลปประยุกต์และงานออกแบบผลิตภัณฑ์
  - 4) ประเทศที่ให้ความคุ้มครองงานออกแบบลวดลายผ้าไหมตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ในฐานะที่งานออกแบบลวดลายผ้าไหมคืองานงานออกแบบผลิตภัณฑ์
- 1) ประเทศที่ให้ความคุ้มครองงานออกแบบลวดลายผ้าไหมตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ในฐานะที่งานออกแบบลวดลายผ้าไหมคืองานศิลปะ สำหรับความคุ้มครองงานออกแบบลวดลายผ้า

ใหม่ ในฐานะที่งานออกแบบลวดลายผ้าใหม่คืองานศิลปะตามกฎหมายลิขสิทธิ์ จากการศึกษาพบว่า ประเทศอินเดียเป็นประเทศเดียวเท่านั้นที่เลือกคุ้มครองรูปแบบงานศิลปะ ดังปรากฏข้อความตามมาตรา 2 (y) กฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศอินเดีย 1957 (India Copyright Act 1957) บัญญัติว่า

2.Interpretation:- In this Act, unless the context otherwise requires,...

(y) "work" means any of the following works, namely:-

- (i) a literary, dramatic, musical or **artistic work**;
- (ii) a cinematograph film;
- (iii) a record;

โดยเหตุที่ประเทศอินเดียให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในงานเพียง 3 ประเภทเท่านั้น คือ ประเภทงานวรรณกรรม งานละคร งานดนตรี หรืองานศิลปะ และประเภทงานภาพยนตร์ รวมทั้งประเภทงานบันทึกเสียง ประกอบกับตามมาตรา 2 (c) กฎหมายลิขสิทธิ์ 1957 ได้อธิบายขอบเขตของงานศิลปะไว้ว่า งานศิลปะย่อมหมายความถึงงานที่เกิดจากกรรมวิธีการพิมพ์ การแกะ การวาด เป็นต้น ทั้งนี้ไม่ว่างานศิลปะดังกล่าวจะมีคุณค่าทางศิลปะมากน้อยเพียงใด ทั้งหมดนี้ส่งผลให้วงการนักกฎหมายอินเดียมีความเห็นว่า งานออกแบบทางอุตสาหกรรมทุกประเภทเป็นงานศิลปะตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ทั้งนี้ไม่ว่างานออกแบบลวดลายผ้าใหม่ งานออกแบบงานเครื่องเคลือบเซรามิก ฯลฯ

เช่นเดียวกันกับศาลอินเดียเห็นว่า งานออกแบบทางอุตสาหกรรมทุกประเภทเป็นงานศิลปะ (artistic works) ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ โดยศาลเล็งเห็นว่า เจตนารมณ์ของกฎหมายลิขสิทธิ์คือการคุ้มครองงานศิลปะทุกประเภท ทั้งนี้ไม่ว่างานศิลปะดังกล่าวจะมีคุณค่าทางศิลปะมากหรือน้อยเพียงใด แม้ว่าขณะนี้ศาลยังไม่เคยมีคำพิพากษาในเรื่องดังกล่าวเลยก็ตาม⁷

ดังนั้นประเทศอินเดียจึงคุ้มครองงานออกแบบลวดลายผ้าใหม่ ในฐานะที่งานออกแบบลวดลายผ้าใหม่คืองานศิลปะอันมีลิขสิทธิ์ ถึงแม้ว่ากฎหมายลิขสิทธิ์จะมีได้บัญญัติว่า งานออกแบบเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์โดยตรงก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติแล้ว นักกฎหมายอินเดียและศาลอินเดียต่างมีความเห็นในแนวทางเดียวกันว่า งานออกแบบถือเป็นงานศิลปะประเภทหนึ่ง ซึ่งกฎหมายลิขสิทธิ์ย่อมให้ความคุ้มครอง ทั้งนี้ไม่ว่างานศิลปะเหล่านั้นจะสร้างขึ้นด้วยวิธีการเขียน การวาด การพิมพ์ ฯลฯ และไม่ว่างานศิลปะดังกล่าวจะมีคุณค่าทางศิลปะมากหรือน้อยเพียงใด

⁷ J Sai Deepak. Protection of Traditional Handicrafts under Indian Intellectual Property Laws. Journal of Intellectual Property Rights Vol 13. May 2008, p.201

2) ประเทศที่ให้ความคุ้มครองงานออกแบบลวดลายผ้าไหมตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ในฐานะที่งานออกแบบลวดลายผ้าไหมคืองานศิลปประยุกต์ ได้แก่ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ซึ่งตามมาตรา 14 อนุ 1 ข้อ ๕ พระราชบัญญัติทรัพย์สินทางปัญญา ค.ศ.2005 (Intellectual Property Law 2005) บัญญัติไว้ว่า งานศิลปประยุกต์ (applied art works) คืองานอันมีลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย ประกอบมาตรา 15 พระราชกฤษฎีกาฉบับที่ 100 ปี ค.ศ.2006 (DECREE No. 100/2006/ND-CP OF SEPTEMBER 21, 2006, DETAILING AND GUIDING THE IMPLEMENTATION OF A NUMBER OF ARTICLES OF THE CIVIL CODE AND THE INTELLECTUAL PROPERTY LAW REGARDING THE COPYRIGHT AND RELATED RIGHTS) ในฐานะเป็นคู่มือการใช้พระราชบัญญัติทรัพย์สินทางปัญญา ค.ศ.2005 ได้อธิบายถึงลักษณะงานศิลปะประยุกต์ไว้ว่า “งานศิลปประยุกต์ ตามมาตรา 14 กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา (the Intellectual Property Law) หมายถึง การนำเสนองานในรูปลายเส้น สี รูปทรงสามมิติ หรืองานโครงสร้าง และการใช้งานตรงกับวัตถุประสงค์ที่ถูกสร้างขึ้น รวมทั้งต้องเป็นการผลิตงานจำนวนมาก ๆ ไม่ว่าจะโดยฝีมือของมนุษย์ หรือโดยเครื่องจักรกล เช่น เครื่องหมาย งานหัตถศิลป์ หรืองานวิจิตรศิลป์ fine-arts โดยตามบทบัญญัตินี้งานดังกล่าวแสดงออกในรูปผลผลิต หรือบรรจุภัณฑ์”

ดังนั้นงานออกแบบทุกประเภทคืองานอันมีลิขสิทธิ์ประเภทงานศิลปประยุกต์ (applied art works) ตามพระราชบัญญัติทรัพย์สินทางปัญญา ค.ศ.2005 และงานออกแบบลวดลายผ้าไหมก็คือหนึ่งในงานออกแบบชนิดหนึ่ง ด้วยเหตุนี้งานออกแบบลวดลายบนผืนผ้าไหมจึงเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติทรัพย์สินทางปัญญา ค.ศ.2005

3) ประเทศที่ให้ความคุ้มครองงานออกแบบลวดลายผ้าไหมตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ในฐานะที่งานออกแบบลวดลายผ้าไหมคืองานศิลปประยุกต์และงานออกแบบผลิตภัณฑ์ ได้แก่ประเทศเกาหลีใต้ โดยที่พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.2007 มาตรา 4 (1) ข้อ 4⁸ ได้กำหนดว่า งานอันมีลิขสิทธิ์ย่อมหมายความรวมถึงงานออกแบบ หรืองานศิลปประยุกต์ ส่งผลให้บรรดางานออกแบบลวดลายผ้าไหมและงานออกแบบอื่น ๆ จัดเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ประเภทงานออกแบบหรืองานศิลปประยุกต์ แต่ปัจจุบันศาลสูงเกาหลีใต้ถือว่า งานออกแบบทุกประเภทเป็นงานศิลปประยุกต์ ดังปรากฏตามคำวินิจฉัยเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1996

⁸ Article 4. (1) As used in this Act, “works” shall include, in particular, the following

4. Paintings, calligraphic works, designs, sculptures, crafts, works of applied art, and other artistic works;

4) ประเทศที่ให้ความคุ้มครองงานออกแบบลวดลายผ้าไหมตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ในฐานะที่งานออกแบบลวดลายผ้าไหมคืองานออกแบบผลิตภัณฑ์ ประเทศที่ให้ความคุ้มครองลักษณะดังกล่าวได้แก่ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ดังปรากฏความตามมาตรา 3 (7) Copyright Act of People's Republic of China 2002⁹ ว่างานวรรณกรรม ศิลปะ วิทยาศาสตร์ ธรรมชาติ สังคมศาสตร์ เทคโนโลยีทางวิศวกรรม และสิ่งที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน งานเหล่านี้คืองานอันมีลิขสิทธิ์ โดยสิ่งเหล่านี้ถูกทำให้ปรากฏในรูปแบบดังต่อไปนี้ เช่น งานออกแบบทางวิศวกรรม และงานออกแบบผลิตภัณฑ์ แผนที่ งานภาพร่าง (สเก็ตภาพ) งานกราฟฟิก และหุ่นจำลองของดังกล่าว เป็นต้น ด้วยเหตุนี้งานออกแบบผลิตภัณฑ์อันประกอบไปด้วยเส้น สี รูปร่าง รูปทรงของผลิตภัณฑ์ งานออกแบบเหล่านี้ย่อมถือเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ประเภทงานออกแบบผลิตภัณฑ์

ดังนั้นแม้ว่าประเทศผู้ผลิตและส่งออกผ้าไหมทั้งสี่ประเทศ อันได้แก่ ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศเกาหลีใต้ ประเทศอินเดีย และประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ทั้งสี่ประเทศต่างมีสถานะเป็นสมาชิกองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) และสนธิสัญญากรุงเบอร์ลิน รวมทั้งสนธิสัญญาลิขสิทธิ์สากลขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกก็ตาม แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ทั้งสี่ประเทศต่างมีบทบัญญัติลิขสิทธิ์ที่แตกต่างกัน เพื่อกำหนดขอบเขตความคุ้มครองแก่งานออกแบบลวดลายผ้าไหม ทั้งนี้ภายใต้วัตถุประสงค์สำคัญคือผลประโยชน์ของประเทศชาติตนและรูปแบบงานตามวัฒนธรรมของตน และไม่ปรากฏว่าประเทศใดใช้วิธีการแปลความจากต้นฉบับสนธิสัญญาระหว่างประเทศ เพื่อยกร่างกฎหมายลิขสิทธิ์ของตน

2 กลุ่มประเทศที่ไม่ให้ความคุ้มครองงานออกแบบลวดลายผ้าไหมตามบทบัญญัติกฎหมายลิขสิทธิ์ ในอีกด้านหนึ่งแม้ว่ากลุ่มประเทศผู้ผลิตและส่งออกผ้าไหมถึงสี่ประเทศได้ให้ความคุ้มครองงานออกแบบลวดลายผ้าไหมตามกฎหมายลิขสิทธิ์ แต่ในอีกแนวความคิดหนึ่งนั้นประเทศญี่ปุ่นกลับไม่เห็นด้วยที่จะให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์แก่งานออกแบบลวดลายผ้าไหม ในฐานะที่ผ้าไหมคือผลิตภัณฑ์ของชุมชนหรือผู้ผลิตภาคอุตสาหกรรม ดังปรากฏตามคำพิพากษาของศาลสูงญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม ค.ศ.1992 แต่ศาลสูงญี่ปุ่นมีความเห็นว่า งานออกแบบผลิตภัณฑ์สมควรได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายการออกแบบ ค.ศ.2006 (Design Act (Act No.

⁹ Article 3 For the purposes of this Law, the term "works" includes works of literature, art, natural science, social science, engineering technology and the like which are expressed in the following forms:

(1) written works; ...

(7) drawings of engineering designs, and product designs; maps, sketches and other graphic works and model works;

125 of 1959 ฉบับแก้ไขปี 2006) แม้ว่าวงการวิชาการกฎหมายญี่ปุ่นมีความเห็นว่า งานออกแบบผลิตภัณฑ์ทุกประเภทรวมทั้งงานออกแบบลวดลายผ้าไหมย่อมได้รับความคุ้มครองทั้งตามกฎหมายลิขสิทธิ์และกฎหมายการออกแบบก็ตาม

เหตุที่แนวทางความคุ้มครองลิขสิทธิ์แก่ลวดลายผ้าไหมของแต่ละประเทศต่างกัันนั้น จากการศึกษาพบว่า สาเหตุแห่งความแตกต่างด้านความคิดว่า งานออกแบบลวดลายผ้าไหมสมควรได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์หรือกฎหมายการออกแบบผลิตภัณฑ์ กรณีดังกล่าวเกิดเพราะนักกฎหมายมีความเห็นที่ต่างกััน 2 แนวทางด้วยกัน คือ

แนวความคิดแรก มีความเห็นว่า งานออกแบบผลิตภัณฑ์ทางอุตสาหกรรมไม่สมควรถือเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ และงานออกแบบดังกล่าวไม่ถือเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ เพราะงานออกแบบผลิตภัณฑ์ไม่ใช่งานศิลปะ ประกอบกับวัตถุประสงค์ของความคุ้มครองลิขสิทธิ์คือการคุ้มครองความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ ซึ่งตรงกันข้ามกับวัตถุประสงค์ของกฎหมายการออกแบบผลิตภัณฑ์ ซึ่งกฎหมายการออกแบบผลิตภัณฑ์ต้องการคุ้มครองผลประโยชน์ของผู้ผลิตภาคอุตสาหกรรมต่าง ๆ อีกทั้งการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์แก่งานออกแบบผลิตภัณฑ์ย่อมก่อให้เกิดผลกระทบที่ร้ายแรงขึ้น ในกรณีสังคมมีความจำเป็นต้องผลิตผลิตภัณฑ์ลอกเลียนแบบ เช่นกรณีภาวะสงคราม โรคระบาด ฯลฯ กรณีดังกล่าวนี้บทบัญญัติกฎหมายลิขสิทธิ์ไม่มีมาตรการรองรับดังเช่นกฎหมายการออกแบบและกฎหมายสิทธิบัตร สิ่งที่เกิดตามก็คือ เจ้าของลิขสิทธิ์อาจไม่อนุญาตให้ใช้สิทธิในงานสร้างสรรค์ สังคมและประเทศก็ตกอยู่ในภาวะเสี่ยงอย่างมาก ด้วยเหตุนี้งานออกแบบจึงสมควรได้รับความคุ้มครองเฉพาะตามกฎหมายการออกแบบผลิตภัณฑ์หรือกฎหมายสิทธิบัตรเท่านั้น ประเทศที่มีภายใต้แนวความคิดเช่นนี้ เช่นประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศญี่ปุ่น เป็นต้น

แนวความคิดที่สอง มีความเห็นว่า งานออกแบบผลิตภัณฑ์ย่อมได้รับความคุ้มครองทั้งตามกฎหมายลิขสิทธิ์และกฎหมายการออกแบบ เพราะเหตุที่งานออกแบบผลิตภัณฑ์ทุกประเภทย่อมถือเป็นงานศิลปะประยุกต์ได้ทั้งสิ้น ประกอบกับหากพิจารณาขอบเขตความคุ้มครองลิขสิทธิ์ตามสนธิสัญญากรุงเบอร์ลินแล้ว ลิขสิทธิ์ย่อมขยายความคุ้มครองไปถึงงานออกแบบผลิตภัณฑ์ทุกประเภทด้วย ด้วยเหตุนี้ประเทศสมาชิกสนธิสัญญากรุงเบอร์ลินจึงสามารถให้ความคุ้มครองงานออกแบบลวดลายผ้าไหมตามกฎหมายลิขสิทธิ์ได้¹⁰

¹⁰ สิทธิชัย สุวรรณลพ. การคุ้มครองงานออกแบบอุตสาหกรรมตามกฎหมายลิขสิทธิ์และสิทธิบัตร : ศึกษาเฉพาะกรณีงานออกแบบแฟชั่นเสื้อผ้า. สาขากฎหมายธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2541, น.90-91

สำหรับประเทศไทย ปัจจุบันนักกฎหมายไทยส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกับแนวความคิดกลุ่มที่สอง ทำให้งานออกแบบผลิตภัณฑ์ได้รับความคุ้มครองทั้งตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 และพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522 แม้ว่าบทบัญญัติมาตรา 4 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์จะมีได้บัญญัติว่า งานออกแบบผลิตภัณฑ์คืองานอันมีลิขสิทธิ์ไว้ก็ตาม ดังสังเกตได้จากข้อความในมาตรา 4 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ดังนี้

“มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้

(7) งานศิลปประยุกต์ ได้แก่ งานที่นำเอางานตาม (1) ถึง (6) อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกันไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น นอกเหนือจากการชื่นชมในคุณค่าของตัวงานดังกล่าวนั้น เช่น นำไปใช้สอย นำไปตกแต่งวัสดุหรือสิ่งของอันเป็นเครื่องใช้ หรือนำไปใช้เพื่อประโยชน์ทางการค้า ทั้งนี้ ไม่ว่างานตาม (1) ถึง (7) จะมีคุณค่าทางศิลปะหรือไม่ และให้หมายความรวมถึงภาพถ่ายและแผนผังของงานดังกล่าวด้วย”

หากสังเกตถ้อยคำตามบทบัญญัติมาตรา 4 ข้างต้น กฎหมายลิขสิทธิ์ไทยหาได้รับรองโดยตรงว่า งานออกแบบคืองานศิลปะประยุกต์และเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ แต่อย่างไรก็ตาม ปัญหาดังกล่าวนี้ได้หมดไป เนื่องด้วยผลจากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6379/2537 ระหว่าง บริษัท ดี ที ซี อินคัสตรีรี่ จำกัด กับพวกซึ่งเป็นโจทก์ กับบริษัท ไทยปากกาลูกกลิ้งอุตสาหกรรม จำกัดกับพวกซึ่งเป็นจำเลย ปรากฏตามคำพิพากษาว่า

งานออกแบบปากกาลูกกลิ้ง 2 แบบ ซึ่งประกอบด้วยงานแบบพิมพ์รูปลักษณะปากกาและชิ้นส่วนแม่พิมพ์ งานหุ่นจำลอง งานอิเล็กทรอนิกส์หรือแท่งทองแดงที่ใช้ในการทำแม่พิมพ์ งานแม่พิมพ์ และงานรูปทรงและลวดลายตัวปากกา อันเกิดจากการคิดค้นแบบปากกาตั้งแต่ยกวางรูปทรงและลวดลายในกระดาษร่างให้ปากกามีรูปลักษณะสวยงามสะดุดตาและสะดวกในการใช้สอย แล้วนำมาวิเคราะห์ในเชิงเศรษฐกิจตามหลักวิชาการ ใช้เทคนิคที่เรียกว่าวิศวกรรมคุณค่า คือวิธีการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ให้มีคุณภาพใช้ได้ดีกว่าสินค้าที่มีอยู่ก่อน และเพื่อให้ได้ต้นทุนการผลิตในราคาต่ำจนได้รูปทรงและลวดลายที่พอใจ แล้วเขียนแบบที่ถูกต้องและทำหุ่นจำลองต่อจากนั้นก็ทำการออกแบบชิ้นส่วนแม่พิมพ์ ออกแบบอิเล็กทรอนิกส์หรือแท่งทองแดงที่ใช้ในการทำแม่พิมพ์ ทำอิเล็กทรอนิกส์และทำแม่พิมพ์เพื่อใช้ในการทำปากกา เป็นงานสร้างสรรค์อันเกิดจากการนำเอาการสร้างแบบพิมพ์รูปลักษณะของปากกาและแบบแม่พิมพ์ซึ่งเขียนด้วยลายเส้นประกอบเป็นรูปทรงอันเข้าลักษณะศิลปกรรมประเภทงานจิตรกรรม และการสร้างแม่พิมพ์กับหุ่นจำลองของปากกาดังกล่าว ซึ่งเป็นงานสร้างสรรค์รูปทรงที่เกี่ยวกับปริมาตรที่สัมผัสและจับต้องได้ อันเข้าลักษณะศิลปกรรมประเภทงานประติมากรรม มาประกอบเข้าด้วยกันและสร้างขึ้นเป็นปากกาเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการขีดเขียนและเพื่อประโยชน์ทางการค้าอันเป็นประโยชน์อย่างอื่นนอกเหนือจากการ

ชื่นชมในคุณค่าของตัวงานจิตรกรรมและประติมากรรมดังกล่าวงานสร้างสรรค์แบบปากกาทั้งสองแบบจึงเป็นงานศิลปะประยุกต์อันอาจได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2521 ทั้งนี้ไม่ว่าจะมีคุณค่าทางศิลปะหรือไม่ หากปรากฏว่างานนั้นผู้สร้างสรรค์ได้ทำหรือก่อให้เกิดงานนั้นด้วยความคิดริเริ่มของตนเองโดยมิได้ทำซ้ำหรือคัดแปลงจากงานอันมีลิขสิทธิ์ของผู้อื่นโดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานนั้น

ด้วยผลแห่งคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6379/2537 ข้างต้น ทำให้ปัจจุบันงานออกแบบผลิตภัณฑ์ปากกาและงานออกแบบประเภทอื่น ๆ ที่จะเกิดคดีข้อพิพาทในอนาคต คืองานศิลปะประยุกต์อันมีลิขสิทธิ์ ทั้งงานออกแบบผลิตภัณฑ์เองก็ยังสามารถได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์อีกด้วย แนวความคิดเช่นนี้นักกฎหมายไทยเรียกชื่อว่า “สหสิทธิ” หรืองานอันมีลิขสิทธิ์อาจได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาฉบับอื่น ๆ ได้

สำหรับงานออกแบบลวดลายผ้าไหมอันถือเป็นส่วนหนึ่งของการออกแบบผลิตภัณฑ์งานออกแบบลวดลายผ้าไหมจึงสมควรถือเป็นงานศิลปะประยุกต์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 เพราะงานออกแบบลวดลายผ้าไหมเกิดขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ทางการค้า และการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าไหมย่อมใช้วิธีการเช่นการเขียน การวาด การพิมพ์ ซึ่งวิธีการเหล่านี้ล้วนถือเป็นวิธีการสร้างงานศิลปะประยุกต์ตามกฎหมายไทย

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังมีความเห็นว่า งานออกแบบผลิตภัณฑ์สมควรได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์และกฎหมายการออกแบบ ด้วยเหตุผลสำคัญคือ ความคุ้มครองลิขสิทธิ์เป็นความคุ้มครองที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่นักออกแบบมากกว่าสิทธิบัตร และอายุความคุ้มครองลิขสิทธิ์ก็มีระยะเวลายาวนานกว่าอายุความคุ้มครองสิทธิบัตร รวมทั้งลิขสิทธิ์ยอมให้ความคุ้มครองแก่นักออกแบบโดยอัตโนมัติและปราศจากแบบพิธี ในขณะที่ขั้นตอนการได้ไปซึ่งสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ไทยมีความยุ่งยากและมีค่าใช้จ่ายมาก สิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ไทยในวันนี้จึงไม่เหมาะสมต่อการพัฒนางานออกแบบลวดลายผ้าไหมไทย ซึ่งชาวบ้านผู้มีรายได้น้อยเป็นผู้สร้างสรรค์ขึ้น

ดังนั้นงานออกแบบลวดลายผ้าไหมสุรินทร์และงานออกแบบลวดลายผ้าไหมทุกจังหวัดในประเทศไทยจึงมีสถานะเดียวกันตามกฎหมายลิขสิทธิ์ไทย คือ งานออกแบบลวดลายผ้าไหมเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ประเภทศิลปะประยุกต์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 และงานออกแบบลวดลายผ้าไหมยังอาจเป็นงานที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ ประกอบกับแนวทางการให้ความคุ้มครองแก่งานออกแบบลวดลายผ้าไหม ในฐานะที่งานออกแบบลวดลายผ้าไหม คือ งานออกแบบผลิตภัณฑ์และเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ประเภทศิลปะประยุกต์เช่นนี้ แนวความคุ้มครองรูปแบบนี้ย่อมเป็นไปได้ในแนวทางเดียวกับกลุ่มประเทศผู้ผลิตและ

ส่งออกผ้าไหมถึงสี่ประเทศ อันได้แก่ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ประเทศอินเดีย และประเทศเกาหลีใต้ ซึ่งวิธีการเช่นนี้ย่อมสามารถปกป้องผลประโยชน์ทางการค้าในธุรกิจผ้าไหมและส่งเสริมการพัฒนาของอุตสาหกรรมการออกแบบลวดลายผ้าไหมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7.2.4 ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในลวดลายบนผืนผ้าไหมตามกฎหมายต่างประเทศ เปรียบเทียบกฎหมายลิขสิทธิ์ไทย

สืบเนื่องด้วยเหตุที่ลวดลายของผ้าไหมสุรินทร์และผ้าไหมไทยเป็นสื่ออันแสดงออกถึงประเพณี วัฒนธรรมของคนแต่ละชุมชน ลวดลายผ้าไหมสุรินทร์และผ้าไหมไทยจึงมีประวัติอันยาวนานสืบเนื่องถึงปัจจุบัน เช่นเดียวกับกลุ่มประเทศผู้ผลิตและส่งออกผ้าไหมทั้งห้าประเทศ อันได้แก่ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ประเทศญี่ปุ่น ประเทศเกาหลีใต้ และประเทศอินเดีย ประเทศเหล่านี้ต่างมีลวดลายบนผืนผ้าที่มีเอกลักษณ์และมีประวัติอันยาวนานไม่แพ้ประเทศไทย ประกอบกับแต่ละประเทศต่างมีมาตรฐานความคุ้มครองลิขสิทธิ์ตามกฎหมายที่แตกต่างกัน เพื่อให้การศึกษาวิเคราะห์เป็นไปอย่างรอบด้าน การศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายลิขสิทธิ์ที่คุ้มครองลวดลายของผ้าไหมจึงจำเป็นต้องแยกออกเป็น 2 ส่วน ทั้งนี้พิจารณาจากจุดกำเนิดของลวดลายผ้าไหมและความเป็นมา ดังนี้

1. ความคุ้มครองลวดลายโบราณของผ้าไหมในรูปแบบงานศิลปะทางวัฒนธรรมชุมชน

จากการศึกษามาตรฐานความคุ้มครองลิขสิทธิ์ลวดลายผ้าไหมของกลุ่มประเทศผู้ผลิตและส่งออกผ้าไหม พบว่า ปัจจุบันกลุ่มประเทศผู้ผลิตและส่งออกผ้าไหมต่างมีมาตรการความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในลวดลายโบราณผ้าไหมที่แตกต่างกัน แม้ว่าลวดลายผ้าไหมเหล่านี้เป็นงานอันทรงคุณค่าด้านศิลปะทางวัฒนธรรมของชุมชนก็ตาม ซึ่งความแตกต่างดังกล่าวสามารถจำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

- 1) กลุ่มประเทศที่ให้ความคุ้มครองลวดลายโบราณของผ้าไหมในรูปแบบงานศิลปะทางวัฒนธรรมชุมชน
- 2) กลุ่มประเทศที่ไม่ให้ความคุ้มครองลวดลายโบราณของผ้าไหมในรูปแบบงานศิลปะทางวัฒนธรรมชุมชน

1) กลุ่มประเทศที่ให้ความคุ้มครองลวดลายโบราณของผ้าไหมในรูปแบบงานศิลปะทางวัฒนธรรมชุมชน สำหรับประเทศที่ให้ความคุ้มครองลวดลายโบราณของผ้าไหม ในฐานะที่ลวดลายเหล่านี้เป็นงานศิลปะทางวัฒนธรรมของชุมชนและเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศ ได้แก่ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน และประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม โดยทั้งสองประเทศต่างมีแนวทางในการคุ้มครองที่น่าสนใจตามกรอบกฎหมายลิขสิทธิ์ ดังต่อไปนี้

ก) ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ด้วยเหตุที่ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นต้นกำเนิดผ้าไหมของโลก ลวดลายของผ้าไหมจีนจึงเป็นลวดลายทางวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายมากประเทศหนึ่ง และลวดลายโบราณบนผืนผ้าไหมจีนยังมีประวัติศาสตร์อันยาวนานสืบเนื่องถึงปัจจุบัน ดังเช่นงานศิลปวัฒนธรรมของชนชาติจีนอื่น ๆ ที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน รัฐสภาประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนจึงเล็งเห็นความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ และเพื่อปกป้องมิให้ชาวต่างชาติมาฉกฉวยประโยชน์จากงานทางวัฒนธรรมเหล่านี้ บทบัญญัติมาตรา 6 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์สาธารณรัฐประชาชนจีน 2002¹¹ จึงเกิดขึ้น โดยบทบัญญัติมาตรา 6 ดังกล่าวได้มอบความคุ้มครองแก่ลวดลายโบราณของผ้าไหมจีน ในฐานะที่ลวดลายเหล่านี้เป็นประเพณีวัฒนธรรมพื้นบ้าน (folklore) ซึ่งรัฐบาลจีนเป็นผู้ทรงสิทธิและเป็นผู้กำกับดูแลการใช้ประโยชน์จากงานศิลปะพื้นบ้านเหล่านี้

ข) ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม เช่นเดียวกับหลาย ๆ ประเทศในภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามเป็นประเทศที่มีวัฒนธรรมการแต่งกายและลวดลายบนผืนไหมของตนเองที่มีลักษณะเฉพาะ ลวดลายโบราณบนผืนผ้าไหมของประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามจึงได้รับการปกป้องตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ดังปรากฏอยู่ในมาตรา 23 พระราชบัญญัติทรัพย์สินทางปัญญา ค.ศ.2006 ว่า ลวดลายโบราณของผ้าไหมถือเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ประเภทหนึ่งภายใต้คำจำกัดความของคำว่า “folk artistic” หรือศิลปะพื้นบ้าน ซึ่งลวดลายโบราณของผ้าไหมถือเป็นผลผลิตจากการรวบรวมงานสร้างสรรค์บนพื้นฐานประเพณีของชุมชนหรือเอกชน และผลผลิตดังกล่าวนี้ย่อมสะท้อนถึงความคาดหวังของชุมชนต่าง ๆ รวมทั้งแสดงออกถึงบทบาททางวัฒนธรรมและสังคม บรรทัดฐานและคุณค่าทางสังคม โดยชาวบ้านได้ใช้กระบวนการผลิตด้วยวิธีการวาดหรือการพิมพ์

2) กลุ่มประเทศที่ไม่ให้ความคุ้มครองลวดลายโบราณของผ้าไหมในรูปงานศิลปะทางวัฒนธรรมชุมชน แม้ว่าประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนและประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามจะให้ความคุ้มครองลวดลายโบราณภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ก็ตาม แต่ประเทศผู้ผลิตและส่งออกผ้าไหมอีกสามประเทศ อันได้แก่ประเทศญี่ปุ่น ประเทศเกาหลีใต้ และประเทศอินเดียกลับไม่ให้ความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์แก่ลวดลายโบราณบนผืนผ้าไหม โดยทั้งสามประเทศถือว่าลวดลายโบราณบนผืนผ้าไหมเป็นงานอันไม่มีลิขสิทธิ์ ด้วยเหตุผล 2 ประการด้วยกัน คือ

¹¹ Article 6 Regulations for the protection of copyright in expressions of folklore shall be established separately by the State Council

ประการแรก เหตุผลด้านเศรษฐกิจและการส่งออกของแต่ละประเทศ ดังที่ปรากฏข้อมูลตัวเลขการส่งออกสินค้าผ้าไหมของประเทศญี่ปุ่น ประเทศเกาหลีใต้ และประเทศอินเดียว่า ปัจจุบันทั้งสามประเทศนี้รายได้จากการส่งออกผ้าไหมและผลิตภัณฑ์ผ้าไหมลดจำนวนลงมาก จนประเทศทั้งสามได้สูญเสียตลาดส่งออกให้แก่ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม และประเทศไทย ด้วยเหตุนี้ตลาดสำคัญผ้าไหมของประเทศญี่ปุ่น ประเทศเกาหลีใต้และประเทศอินเดียจึงเป็นตลาดภายในประเทศ ประกอบกับปัจจุบันทั้งสามประเทศมีผลผลิตทางอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีต่าง ๆ เป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญทดแทนผ้าไหมและผลิตภัณฑ์ผ้าไหม เช่น ผลิตภัณฑ์เหล็ก รถยนต์ โปรแกรมเกมส์ออนไลน์ ฯลฯ

ประการที่สอง ระบบกฎหมายลิขสิทธิ์ภายในประเทศ ด้วยเหตุที่ประเทศญี่ปุ่น ประเทศเกาหลีใต้ และประเทศอินเดียต่างเป็นสมาชิกองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) และทั้งสามประเทศต่างเป็นภาคีสมาชิกสนธิสัญญากรุงเบอร์น์ ส่งผลให้รูปแบบกฎหมายลิขสิทธิ์ทั้งสามประเทศมีความคล้ายกันด้านเนื้อหาหลาย ๆ ประการ ประกอบความตกลงเรื่องรูปแบบความคุ้มครองงานด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณีขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ก็ยังอยู่ในขั้นตอนการประชุม ทำให้ขณะนี้สนธิสัญญาหรือความตกลงเกี่ยวกับความคุ้มครองงานด้านศิลปวัฒนธรรมระหว่างประเทศจึงยังไม่มีผลบังคับทางปฏิบัติ ส่งผลให้แต่ละประเทศมีอิสระที่จะให้ความคุ้มครองตามกรอบกฎหมายลิขสิทธิ์ ตามที่แต่ละประเทศเห็นสมควร

ทั้งหมดนี้ส่งผลให้ระบบกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศญี่ปุ่น ประเทศเกาหลีใต้ และประเทศอินเดียจึงยังไม่ให้ความคุ้มครองงานด้านศิลป วัฒนธรรม ประเพณี รวมทั้งลวดลายโบราณของผ้าไหมในฐานะงานด้านศิลปวัฒนธรรม พร้อมกันนี้ลวดลายโบราณของผ้าไหมของทั้งสามประเทศดังกล่าวจึงมีสถานะเป็นงานสาธารณะ (public domain) ซึ่งไม่มีบุคคลใดเป็นผู้ทรงสิทธิตามกฎหมายลิขสิทธิ์

สำหรับประเทศไทย จากการศึกษาลวดลายดั้งเดิมตามภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชาวสุรินทร์เป็นลวดลายโบราณที่มีความสวยงาม ทั้งในด้านสีสันที่กลมกลืน ความละเอียดอ่อนของลวดลาย และความประณีตบรรจงของช่างผู้ทอ ในสายตาของนักวิชาการและช่างศิลป์แล้ว ลวดลายโบราณต่าง ๆ ของผ้าไหมสุรินทร์จึงเป็นงานศิลป วัฒนธรรมของชาวบ้าน ซึ่งชาวบ้านได้ส่งต่อเรื่องประเพณี ความเชื่อ ศรัทธาทางศาสนาไปยังชนรุ่นหลัง โดยลวดลายโบราณของชาวสุรินทร์ที่ถือเป็นลวดลายทางประเพณีวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น เช่น ลวดลายผ้าโฮลสุรินทร์ ลวดลายผ้าจงชิน ฯลฯ

อย่างไรก็ตามแม้ว่าลวดลายโบราณของชาวสุรินทร์เป็นงานศิลปอันทรงคุณค่าของชาติ แต่จากการศึกษาพบว่า ลวดลายโบราณเหล่านี้ไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ เพราะ

ลวดลายโบราณเหล่านี้เกิดขึ้นมาก่อนกฎหมายลิขสิทธิ์ไทย บทบัญญัติกฎหมายลิขสิทธิ์จึงไม่อาจมอบความคุ้มครองแก่ลวดลายโบราณทุกชนิดได้ ด้วยเหตุผลที่สำคัญ ดังนี้

ประการแรก ลวดลายโบราณเหล่านี้ก็ไม่อาจระบุได้ว่า บุคคลใดเป็นผู้สร้างสรรค์ขึ้น ซึ่งองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งของการได้รับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ตามกฎหมายไทย คือ ผู้ทรงสิทธิต้องมีตัวตนอยู่จริงและระบุได้ แต่ด้วยเหตุที่ลวดลายโบราณของชาวสุรินทร์เกิดขึ้นมาก่อนมีกฎหมายลิขสิทธิ์ และปราศจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ยืนยันว่า บุคคลใดเป็นผู้สร้างสรรค์ลวดลายโบราณแต่ละชนิดของชาวสุรินทร์ อีกทั้งหลักฐานที่ปรากฏอยู่ในขณะนี้มีเพียงว่า ลวดลายโบราณของชาวสุรินทร์มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานนับร้อย ๆ ปี หากมีตัวผู้ทรงสิทธิอยู่จริง ผู้วิจัยคาดว่า ศิลปินท่านเหล่านี้คงเสียชีวิตเป็นเวลานานแล้ว

ประการที่สอง ลวดลายโบราณบนผืนผ้าไหมของชาวสุรินทร์ขาดองค์ประกอบการได้ไปซึ่งลิขสิทธิ์ ในประเด็นลวดลายโบราณเหล่านี้เกิดขึ้นยาวนานก่อนมีกฎหมายลิขสิทธิ์ ซึ่งระยะเวลาดังกล่าวอาจนับเนื่องได้เป็นร้อย ๆ ปี ทำให้ลวดลายโบราณบนผืนผ้าไหมของชาวสุรินทร์มีสภาพเป็นงานสาธารณะ (public domain) แล้ว และลวดลายเหล่านี้ย่อมหมดโอกาสกลับมาเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ตามกฎหมายได้

ดังนั้นพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ไทย พ.ศ.2537 จึงไม่อาจให้ความคุ้มครองแก่ลวดลายโบราณบนผืนผ้าไหมของชาวสุรินทร์และลวดลายโบราณของคนจังหวัดอื่น ๆ ทั่วประเทศไทย ประกอบกับกฎหมายลิขสิทธิ์ฉบับปัจจุบันเกิดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ.2537 ซึ่งประเด็นความคุ้มครองงานด้านศิลปะ ประเพณีของประเทศยังไม่เกิดขึ้น อีกทั้งการบัญญัติกฎหมายลิขสิทธิ์ไทยฉบับนี้ยังใช้วิธีการแปลภาษาอังกฤษออกเป็นภาษาไทย โดยการบัญญัติกฎหมายลิขสิทธิ์ฉบับนี้เกิดขึ้นด้วยผลกระทบจากต่างประเทศ ซึ่งประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรปใช้นโยบายกีดกันทางการค้า เพื่อแลกเปลี่ยนกับมาตรฐานความคุ้มครองลิขสิทธิ์ที่สูงขึ้น ทั้งหมดนี้ส่งผลให้พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 จึงมีมาตรการคุ้มครองงานของต่างชาติและผลประโยชน์ของชาวต่างชาติมากกว่าผลประโยชน์ของประเทศไทย การเกิดขึ้นของกฎหมายลิขสิทธิ์ไทยจึงไม่เหมือนกับกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนหรืออีกหลาย ๆ ประเทศ ผลลัพธ์ที่กำลังเกิดขึ้นแก่อุตสาหกรรมผ้าไหมปัจจุบัน ก็คือประเทศไทยกำลังถูกลอกเลียนแบบลวดลายจากต่างประเทศ จนอาจเกิดผลกระทบที่ร้ายแรงแก่การส่งออกของประเทศไทยในอนาคตข้างหน้าได้ หากพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ไทยยังไม่มีแก้ไขและเพิ่มมาตรการคุ้มครองลวดลายโบราณบนผืนผ้าไหมของชาวสุรินทร์และจังหวัดอื่น ๆ ทั่วประเทศไทย

2. ความคุ้มครองลวดลายผ้าไหมในรูปงานศิลปะของภาคอุตสาหกรรม

นับจากภาคการผลิตผ้าไหมได้พัฒนาตัวจากงานหัตถกรรมของชาวบ้านก้าวเข้าสู่การผลิตยุคอุตสาหกรรม งานด้านลวดลายของผ้าไหมก็ได้รับการพัฒนาตามไปด้วย ทั้งนี้เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดผู้บริโภค จนกระทั่งปัจจุบันลวดลายบนผืนผ้าไหมได้รับการสร้างสรรค์อย่างหลากหลาย ลวดลายใหม่ ๆ ได้เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา พร้อม ๆ กับแนวทางความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ก็ได้เข้ามาเกี่ยวข้อง เพื่อการปกป้องทรัพย์สินทางปัญญาของผู้ผลิตผ้าไหม ดังปรากฏข้อมูลจากการศึกษาว่า บรรดาประเทศผู้ส่งออกผ้าไหมต่าง ๆ รวมทั้งไทยต่างมีมาตรการคุ้มครองลิขสิทธิ์ในลวดลายผ้าไหมของภาคอุตสาหกรรมแยกออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1) กลุ่มประเทศที่คุ้มครองลวดลายผ้าไหม ในฐานะที่ลวดลายบนผืนผ้าไหม คืองานศิลปะตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ได้แก่ประเทศญี่ปุ่น และประเทศอินเดีย โดยทั้งสองประเทศให้ความสำคัญคุ้มครองแก่ลวดลายบนผืนผ้าไหม ซึ่งภาคอุตสาหกรรมได้สร้างขึ้นใหม่ ดังนี้

ก) ประเทศญี่ปุ่น ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.2006 มาตรา 2 (1) กำหนดว่า งานอันมีลิขสิทธิ์ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ได้แก่ งานในสี่แผนกด้วยกัน คือ แผนกวรรณกรรม วิทยาศาสตร์ ศิลปะ และดนตรี โดยลวดลายผ้าไหมที่ภาคอุตสาหกรรมสร้างขึ้นใหม่เหล่านี้คืองานศิลปะ ซึ่งผู้สร้างสรรค์ได้ใช้วิธีการพิมพ์ ปัก ทอ หรือวิธีการสร้างงานศิลปะใด ๆ ดังที่มาตรา 10 (iv) พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.2006 บัญญัติไว้ ลวดลายดังกล่าวย่อมนับเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ตามความเห็นของนักวิชาการชาวญี่ปุ่น ซึ่งแนวความคิดเช่นนี้สอดคล้องกับคำตัดสินของศาลสูงญี่ปุ่น ซึ่งศาลมีความเห็นว่า หากลวดลายของผ้าไหมญี่ปุ่นเป็นงานหัตถศิลป์ของชุมชนชาวบ้านเป็นผู้ผลิตลวดลายเหล่านี้ขึ้นใหม่ กฎหมายลิขสิทธิ์ย่อมให้ความคุ้มครอง เว้นแต่ลวดลายที่สร้างขึ้นใหม่เหล่านี้เป็นของภาคอุตสาหกรรม ผู้ผลิตภาคอุตสาหกรรมย่อมไม่อาจได้รับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ แต่ผู้ผลิตภาคอุตสาหกรรมชอบได้ไปซึ่งความคุ้มครองตามกฎหมายการออกแบบ

ข) ประเทศอินเดีย ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.1957 มาตรา 2 (y) กำหนดว่า งานอันมีลิขสิทธิ์พึงมีได้ 3 กลุ่มด้วยกัน คือ กลุ่มแรกงานวรรณกรรม งานละคร งานดนตรี หรืองานศิลปะ กลุ่มที่สองงานภาพยนตร์ และกลุ่มที่สามงานบันทึกเสียง โดยลวดลายผ้าไหมที่สร้างขึ้นใหม่ของภาคอุตสาหกรรมและชาวบ้านล้วนได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ในฐานะที่ลวดลายผ้าไหมที่สร้างขึ้นใหม่เหล่านี้เป็นงานศิลปะ เพราะตามมาตรา 2 (c) พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.1957 ได้รับรองว่า ลวดลายผ้าไหมที่เกิดจากการพิมพ์ การวาด หรืองานหัตถศิลป์ (artistic craftsmanship) ทุกประเภท ไม่ว่าผู้ใดเป็นผู้สร้างสรรค์ขึ้น ลวดลายดังกล่าวย่อมถือเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย

2) กลุ่มประเทศที่คุ้มครองลวดลายผ้าไหม ในฐานะที่ลวดลายบนผืนผ้าไหม คืองานศิลปะประยุกต์ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ได้แก่ ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ประเทศเกาหลีใต้ และประเทศไทย ซึ่งทั้งสามประเทศต่างกำหนดรายละเอียดที่แตกต่างกัน ดังนี้

ก) ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ตามพระราชบัญญัติทรัพย์สินทางปัญญา ค.ศ.2005 ได้กำหนดให้ งานลวดลายที่เกิดขึ้นใหม่ในอุตสาหกรรมผ้าไหมจัดเป็นงานศิลปะประยุกต์ตามมาตรา 14 (1) ข้อ g ทั้งนี้เนื่องจากลวดลายเหล่านี้ประกอบไปด้วยลายเส้น สี รูปทรง สามมิติ หรือโครงสร้าง และผ้าไหมที่มีลวดลายที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่เหล่านี้ถูกผลิตขึ้นเป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะโดยฝีมือของมนุษย์ หรือโดยเครื่องจักรกล ดังที่ตามพระราชกฤษฎีกาฉบับที่ 100/2006 มาตรา 15 ได้กำหนดไว้ ลวดลายบนผืนผ้าไหมไม่ว่าของภาคอุตสาหกรรมและชุมชนชาวบ้านจึงเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

ข) ประเทศเกาหลีใต้ ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ.2007 มาตรา 4 (1) ได้กำหนดให้ งานอันมีลิขสิทธิ์ตามกฎหมายมีได้ 9 ประเภท เช่นนวนิยาย บทกวี บทความ การบรรยาย การพูด การแสดง และงานวรรณกรรมอื่น ๆ หรืองานทัศนศิลป์ งานศิลปะประยุกต์ โดยลวดลายที่สร้างขึ้นใหม่ของภาคอุตสาหกรรมได้รับความคุ้มครองในฐานะเป็นงานศิลปะประยุกต์ ทั้งนี้ไม่ว่าผ้าไหมที่ปรากฏลวดลายดังกล่าวนั้น ผู้ผลิตจะอยู่ในรูปอุตสาหกรรมหรือหัตถกรรมชุมชนก็ตาม

ค) ประเทศไทย ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มาตรา 4 ได้กำหนดว่า งานศิลปะประยุกต์ ได้แก่งานที่นำเอางานตาม (1) ถึง (6) อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกันไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น นอกเหนือจากการชื่นชมในคุณค่าของตัวงานดังกล่าวนี้ เช่น นำไปใช้สอย นำไปตกแต่งวัสดุหรือสิ่งของอันเป็นเครื่องใช้ หรือนำไปใช้เพื่อประโยชน์ทางการค้า ส่งผลให้ลวดลายผ้าไหมบาติก (ผ้าไหมที่ใช้กรรมวิธีการพิมพ์ลาย) จัดเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ตามกฎหมายไทย เพราะวิธีการพิมพ์ถือเป็นหนึ่งในกรรมวิธีที่พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์กำหนดไว้ ส่วนกรรมวิธีการสร้างลวดลายด้วยการปัก ทอ หรือวิธีการอื่น ๆ กฎหมายลิขสิทธิ์ไม่ได้ให้การรับรองไว้ ผ้าไหมที่ใช้กรรมวิธีการอื่น ๆ นอกจากการพิมพ์จึงไม่อาจได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์

3) กลุ่มประเทศที่คุ้มครองลวดลายผ้าไหม ในฐานะที่ลวดลายบนผืนผ้าไหม คืองานจิตรศิลป์ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ได้แก่ ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งตามมาตรา 3 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ค.ศ.2002 (Copyright Act of People's Republic of China 2002) กำหนดว่า งานอันมีลิขสิทธิ์ได้แก่งานวรรณกรรม ศิลปะ วิทยาศาสตร์ ธรรมชาติ สังคมศาสตร์ เทคโนโลยีทางวิศวกรรม และสิ่งที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน โดยลวดลายผ้าไหมซึ่งสร้างขึ้นใหม่ของภาคอุตสาหกรรมจีนนั้น ลวดลายเหล่านี้ย่อมได้รับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ ในฐานะที่ลวดลายผ้าไหมที่สร้างขึ้นใหม่ในภาคอุตสาหกรรมคืองานจิตรศิลป์ (fine art)

ซึ่งพระราชบัญญัติ Regulations for the Implementation of the Copyright Law of the People's Republic of China (CAIR) มาตรา 4 (8) ได้ให้คำอธิบายว่า งานวิจิตรศิลป์ คือการสร้างงาน หุ่นจำลองสองมิติหรือสามมิติทางศิลปะที่สร้างขึ้นด้วยเส้น สี หรือส่วนประกอบอื่น ๆ ซึ่งก่อให้เกิด ผลลัพธ์ด้านคุณค่าความงามทางศิลปะ ตัวอย่างเช่น การพิมพ์ งานเขียนตัวอักษร และการ แกะสลัก เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ลวดลายที่สร้างขึ้นใหม่อันเป็นงานในรูปสามมิติ ประกอบไปด้วยเส้น สี ซึ่งช่างทอผ้าหรือเครื่องจักรกลได้ก่อให้เกิดขึ้น ลวดลายเหล่านี้ย่อมเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย

ดังนั้นแม้ว่าประเทศไทยจะให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์แก่ลวดลายผ้าไหมที่สร้างขึ้นใหม่ ของภาคอุตสาหกรรมและชาวบ้าน ในฐานะที่ลวดลายผ้าไหมดังกล่าวเป็นงานศิลปะประยุกต์ก็ตาม แต่ด้วยข้อจำกัดด้านถ้อยคำในตัวบทกฎหมายลิขสิทธิ์คำว่า “งานศิลปะประยุกต์” ทำให้ปัจจุบันผ้า ใหมบาติค (ผ้าไหมที่ใช้วิธีการพิมพ์ลวดลาย) เท่านั้นที่ได้รับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ ทำให้ผ้าไหม สุรินทร์และผ้าไหมไทยส่วนใหญ่ที่ใช้วิธีทอ เพื่อการสร้างลวดลาย ผ้าไหมเหล่านี้จึงไม่ได้รับความ คุ้มครองลิขสิทธิ์ ในขณะที่ความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522 ก็ไม่มีผล ในการปฏิบัติ เพื่อคุ้มครองลวดลายผ้าไหมเหล่านี้เท่าใด เพราะปัญหาเรื่องค่าธรรมเนียมตาม หนังสือสิทธิบัตรที่มีจำนวนมากและเป็นภาระด้านต้นทุนแก่ผู้ผลิต จนทำให้ลวดลายผ้าไหมที่ เกิดขึ้นใหม่เหล่านี้อยู่ในภาวะการถูกละเมิดสิทธิอย่างต่อเนื่อง

ท้ายที่สุดแล้ว แม้ว่าพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ไทย พ.ศ.2537 ให้ความคุ้มครองแก่งาน ออกแบบลวดลายผ้าไหมและลวดลายผ้าไหมที่สร้างขึ้นใหม่ก็ตาม โดยกฎหมายลิขสิทธิ์ไม่มอบ ความคุ้มครองแก่ลวดลายโบราณบนผืนผ้าไหมของชาวสุรินทร์และของชาวบ้านในจังหวัดอื่น ๆ ทั่วประเทศไทย ทั้งนี้ในด้านรายละเอียดแล้ว กฎหมายลิขสิทธิ์ไทยได้มอบความคุ้มครองแก่งาน ผ้าไหมสุรินทร์และผ้าไหมไทยตามมาตรฐานที่แตกต่างกัน กล่าวคือ

งานออกแบบลวดลายผ้าไหมอาจได้รับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ ในฐานะที่งานออกแบบ ลวดลายผ้าไหมเป็นงานศิลปะประยุกต์ตามมาตรา 4 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ซึ่งในเรื่อง งานออกแบบ ศาลไทยได้มีแนวคำพิพากษารับรองแล้วว่า งานออกแบบคืองานอันมีลิขสิทธิ์ ประเภทศิลปะประยุกต์ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6379/2537 ทำให้สถานะความคุ้มครองลิขสิทธิ์ใน งานออกแบบลวดลายผ้าไหมจึงได้รับการยอมรับ แม้ว่าปัจจุบันบทบัญญัติพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 จะไม่ได้บัญญัติว่า งานออกแบบผลิตภัณฑ์เป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ประเภทศิลปะประยุกต์ก็ ตาม

อย่างไรก็ตามการที่พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มิได้บัญญัติลงไปอย่างชัดเจนว่า งานออกแบบผลิตภัณฑ์คืองานอันมีลิขสิทธิ์ประเภทศิลปะประยุกต์ แต่นักกฎหมายไทยยึดถือแนวคำ

พิพากษาศาลฎีกาที่ 6379/2537 ว่า งานออกแบบผลิตภัณฑ์ปากกาถืองานศิลปประยุกต์ หากใน อนาคตแนวคำพิพากษาเปลี่ยนแปลงไปแล้ว งานออกแบบผลิตภัณฑ์อาจไม่ถือเป็นงานอันมี ลิขสิทธิ์ก็ได้ สภาพการณ์เช่นนี้ย่อมสร้างความไม่แน่นอนแก่วงการผู้ผลิตผ้าไหมไทย จวบจนกว่า พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ไทยจะถูกแก้ไข เพื่อการรับรองงานออกแบบผลิตภัณฑ์เป็นงานอันมี ลิขสิทธิ์อย่างแท้จริง ดังเช่นที่กลุ่มประเทศผู้ผลิตและส่งออกผ้าไหมได้บัญญัติไว้ตามกฎหมาย ลิขสิทธิ์ของแต่ละประเทศ

ลวดลายโบราณบนผืนผ้าไหมสุรินทร์และผ้าไหมไทย ด้วยเหตุที่พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ไทย พ.ศ.2537 ฉบับนี้ยังไม่เคยมีการปรับปรุงแก้ไข เพื่อรองรับความคุ้มครองรูปแบบงานทาง ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีเลย ประกอบกับกฎหมายลิขสิทธิ์ไทยเกิดจากสภาวะที่ประเทศไทยถูก กัดค้นด้านเศรษฐกิจจากต่างประเทศ การร่างกฎหมายลิขสิทธิ์ไทยจึงไม่ได้เกิดขึ้นจากความค้อง การคุ้มครองผลประโยชน์ของคนไทย ในทางกลับกันกฎหมายลิขสิทธิ์ไทยกลับมุ่งคุ้มครอง ผลประโยชน์ของต่างชาติ ภายใต้ข้อบังคับตามสนธิสัญญาระหว่างประเทศ ซึ่งประเทศไทยเป็นสมาชิก อยู่ อีกทั้งการร่างกฎหมายลิขสิทธิ์ใช้วิธีการแปลถ้อยคำภาษาต่างประเทศมาเป็นภาษาไทย จนกระทั่งกฎหมายลิขสิทธิ์ไทยได้เกิดขึ้น ทั้งหมดนี้ส่งผลให้ปัจจุบันลวดลายโบราณของผ้าไหม สุรินทร์และผ้าไหมไทย เช่นลายยกดอก ลายโฮลสุรินทร์ ฯลฯ ลวดลายเหล่านี้จึงคงไม่ใช่งานอันมี ลิขสิทธิ์ตามกฎหมายไทย และลวดลายโบราณของผ้าไหมสุรินทร์และผ้าไหมไทยจึงเป็นงาน สาธารณะ (public domain) สังกมยอมแสวงหาประโยชน์ได้โดยไม่ต้องเสียค่าตอบแทน ทำให้ ลวดลายโบราณเหล่านี้ถูกต่างชาติลอกเลียนแบบ ดังปรากฏข้อเท็จจริงจากการเก็บข้อมูลว่า แม้แต่ บริเวณหน้าหมู่บ้านชุมชนท่าสว่างแหล่งผลิตผ้าไหมที่เลื่องชื่อในจังหวัดสุรินทร์ ปัจจุบันชาวเขมร จำนวนหนึ่งได้ลักลอบนำผ้าไหมลอกเลียนแบบลวดลายโบราณสุรินทร์มาวางขาย เป็นต้น

ลวดลายที่สร้างขึ้นใหม่ในภาคอุตสาหกรรมและของชาวบ้านสุรินทร์ ด้วยเหตุที่ บทบัญญัติมาตรา 4 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 กำหนดค่านิยามคำว่า “งานศิลปประยุกต์” ไว้อย่างเคร่งครัด โดยงานศิลปประยุกต์ต้องใช่วิธีการสร้างงานศิลปะตามมาตรา 4 (1) ถึง (6) เท่านั้น ส่งผลต่อแนวทางการใช้การตีความกฎหมายคำว่าศิลปประยุกต์ ดังปรากฏว่านักกฎหมายมี แนวความคิดแยกออกเป็น 2 แนวทางด้วยกัน คือ

แนวทางแรก แม้ว่าค่านิยามคำว่า “งานศิลปประยุกต์” ตามมาตรา 4 พระราชบัญญัติ ลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มิได้ระบุว่า การปัก การสาน การทอเป็นวิธีการสร้างงานศิลปประยุกต์ก็ตาม แต่หากพิจารณาตามความมุ่งหมายของงานศิลปประยุกต์แล้ว งานศิลปประยุกต์ที่ใช่วิธีการปัก การทอ การถักย่อมเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ได้เช่นกัน

แนวทางที่สอง เมื่อพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ มาตรา 4 ระบุวิธีการสร้างงานศิลปประยุคต์ที่ชัดเจนแล้ว วิธีการอื่น ๆ นอกจากที่กฎหมายระบุย่อมไม่อาจนับเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ได้ ด้วยเหตุนี้ผ้าไหมสุรินทร์ประเภทผ้าบาติก (ผ้าไหมใช้วิธีพิมพ์ลวดลาย) เท่านั้นที่เป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ ส่วนผ้าไหมที่สร้างลวดลายด้วยวิธีการปักและการทอไม่ใช่งานอันมีลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย

นอกจากนี้ภายใต้พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ลวดลายผ้าไหมที่สร้างขึ้นใหม่เหล่านี้ อาจไม่ใช่งานอื่นใดในแผนกศิลปะได้ เพราะปัจจุบันพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ไม่ได้กำหนดคำนิยามคำว่า “งานอื่นใดในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์ และแผนกศิลปะ” ไว้เป็นการเฉพาะ ทำให้การแสวงหาคำจำกัดความคำดังกล่าวจึงเป็นไปตามความเห็นของนักวิชาการ ซึ่งแต่ละท่านล้วนมีความเห็นที่แตกต่างกัน เช่น ท่านรศ. ธัชชัย ศุภผลศิริ มีความเห็นว่า งานอื่นใดในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์ และแผนกศิลปะต้องเป็นงานอันไม่อาจได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาฉบับอื่น ๆ เช่น สิทธิบัตร ความลับทางการค้า เครื่องหมายการค้า ฯลฯ และงานดังกล่าวต้องเป็นการแสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์ในรูปแบบที่พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 กำหนดไว้ เป็นต้น ส่งผลให้ลวดลายที่สร้างขึ้นใหม่ในภาคอุตสาหกรรมและของชาวบ้านจึงอาจไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ด้วยเหตุที่ลวดลายผ้าไหมอาจได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ ซึ่งกฎหมายสิทธิบัตรเองก็ไม่ได้เอื้อประโยชน์ต่อผู้ผลิตผ้าไหมไทยมากนัก เพราะขั้นตอนการขอหนังสือสำคัญสิทธิบัตรยุ่งยากและค่าธรรมเนียมที่ต้องชำระรายปีแก่ทางราชการก็สูงมาก

สภาพการใช้การตีความที่มีความเห็นแตกต่างกันข้างต้นคงต้องดำเนินสืบต่อไป จนกว่าประเทศไทยได้แก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์ เพื่อการคุ้มครองผลประโยชน์ของประเทศอย่างแท้จริง พร้อม ๆ กับการผสานผลประโยชน์ของชาวต่างชาติอย่างสมดุลย์ และกฎหมายลิขสิทธิ์สมควรที่ระบุงลงไปในตัวบทว่า งานออกแบบผลิตภัณฑ์คืองานศิลปประยุคต์ และงานศิลปประยุคต์สมควรให้มีเนื้อหาคอบคลุมถึงงานศิลปะอื่น ๆ ทุกประเภท ไม่ว่าจะงานศิลปะจะใช้วิธีการเช่นใดสร้างสรรค์ขึ้น รวมทั้งกฎหมายลิขสิทธิ์ไทยสมควรให้ความคุ้มครองงานด้านประเพณีและวัฒนธรรม ซึ่งส่งผลให้ลวดลายโบราณของผ้าไหมสุรินทร์และผ้าไหมจังหวัดอื่น ๆ ของไทยได้รับความคุ้มครอง ทั้งควรยึดแนวทางดังเช่นประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนได้เริ่มไว้ กล่าวคือรัฐเป็นผู้ทรงสิทธิในงานด้านศิลปะวัฒนธรรมประเพณีของชาติ